

Збирни коментар Радне групе НКЕУ за Поглавље 23 на Нацрт Закона о изменама и допунама Породичног закона

Име и презиме заинтересованих учесника: Бојана Селаковић и Јована Спремо
Назив државног органа, јавне службе, стручне јавности (организације, односно институције – уколико се прилог подноси испред организације или институције):
Национални конвент о Европској унији (Радна група за Поглавље 23)

Контакт телефон:

+381 11 4285 645

E-mail:

office@eukonvent.org

Датум: 16. април 2026. године

Уводна реч

Поводом завршетка јавне расправе о Нацрту закона о изменама и допунама Породичног закона, организације чланице Радне групе Националног конвента о Европској унији (НКЕУ) за Поглавље 23 приступиле су изради збирног коментара са циљем да укажу на кључне недостатке предложених решења, али и самог процеса њиховог доношења. Имајући у виду значај Породичног закона за заштиту основних права, нарочито права детета, права на породични живот и заштиту од насиља, сматрамо да је од суштинске важности обезбедити инклузиван, транспарентан и квалитетан законодавни процес.

Међутим, јавна расправа је спроведена у изразито ограниченом временском оквиру, у трајању од нешто више од 20 радних дана, при чему је обухватила и период празника, што је додатно умањило могућност стручне и шире јавности да се адекватно упозна са текстом и достави свеобухватне коментаре. Додатно, истовремено вођење више сложених јавних расправа у областима од кључног значаја за Поглавље 23 додатно је оптеретило капацитете организација цивилног друштва и других заинтересованих актера, што је резултирало тиме да овај збирни коментар обухвата само најрелевантније одредбе нацрта, без могућности свеобухватне анализе целокупног текста.

Упркос овим ограничењима, организације чланице НКЕУ су уложиле напор да идентификују и коментаришу кључна питања од значаја за заштиту људских права и усклађеност са европским стандардима. Овај документ има за циљ да допринесе унапређењу квалитета законских решења кроз конструктивне предлоге и препоруке, уз очекивање да ће надлежне институције узети у обзир достављене коментаре и обезбедити даљи дијалог у процесу усвајања закона, у складу са принципима транспарентности, партиципативности и владавине права.

Организације које су допринеле збирном коментару послале су своје појединачне дописе у складу са упутствима које је навело Министарство за бригу о породици и демографију, те овај документ представља њихову компилацију. Коментаре су доставиле следеће организације чланице Радне групе НКЕУ за Поглавље 23:

1. Аутономни женски центар
2. Комитет правника за људска права - ЈУКОМ
3. Мрежа организација за децу Србије
4. Партнери за демократске промене Србија
5. Ужички центар за права детета

Аутономни женски центар

Примедбе у односу на Нацрт закона о изменама и допунама Породичног закона

У складу са мерама **Реформске агенде** коју је Влада усвојила 3.10.2024.г. од којих се једна од мера односи на измене и допуне Породичног закона, наведено је да се измене раде са циљем усклађивања са Законом о спречавању насиља у породици и Кривичним закоником, те да ће малолетна лица бити боље заштићена укидањем малолетних бракова и делотворнијом заштитом од насиља у породици. Наведено је да ће се измене односити и на материјалне одредбе о насиљу у породици, увођењем нових облика насиља у породици: подстицање сексуалних односа са дететом или особом са инвалидитетом; навођење, присиљавање или уцењивање детета на сексуалне односе путем видео записа или фотографија са нежељеним садржајем; приказивање детету краћих или дужих видео записа или фотографија сексуалног или другог непримереног садржаја преко друштвених мрежа и дигиталних канала као и искоришћавање деце за порнографију; навођење, присиљавање, омогућавање, подстицање или на други начин стварање услова за заснивање ванбрачне заједнице детета; ограничење слободе кретања или комуникације са трећим лицима; прогон; вређање, као и свако друго дрско, непромишљено и злонамерно понашање, које се може извршити путем дигиталних канала и друштвених мрежа; контрола и ускраћивање економских ресурса потребних за задовољење потреба члана породице или спречавање члана породице да обавља привредне делатности (економско насиље).

Имајући у виду обавезе које је држава Србија преузела ратификацијом Конвенције Савета Европе о спречавању насиља према женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција), као и Директиву ЕУ 2024/1385 од 14.5.2024.г. о борби против насиља према женама и насиља у породици са којом се државе чланице, али и државе у процесу придруживања, усклађују, Аутономни женски центар поздравља напоре Радне групе везано за даље усклађивање са обавезама које проистичу из међународних уговора и конвенција. Међутим, **делује да ти напори нису синхронизовани у оквиру предложених измена и допуна, а посебно у односу на признавање статуса жртве детету које сведочи насиљу у породици, као и у вези са обавезом примене чл. 31 Истанбулске конвенције, на шта указују препоруке из оба ГРЕВИО извештаја за Србију (2020; 2025).**

Такође, напори за усклађивање Породичног закона **нису синхронизовани са постојећим одредбама Кривичног законика и Закона о спречавању насиља у породици. Сматрамо да је рад на изменама и допунама Породичног закона у овим деловима преурањен**, све док се не види на који начин ће бити измењени Кривични законик и Закон о спречавању насиља у породици, имајући у виду да су предметне измене тренутно у поступку оцене од стране експерата ЕУ.

Оспоравамо и начин на који су именоване чланице и чланови Радне групе, у коју су ушли представници организација цивилног друштва које су на конкурс Министарства за људска и мањинска права биле на 7., 9. и 10. месту ранг листе (од укупно 10 кандидата) по бодовима које су добиле приликом оцењивања њихове компетентности. Спорно је да у **Радну групу није била именована ниједна судија која поступа у посебним породичним већима.**

Противимо се начину на који се спроводи ова јавна расправа, имајући у виду да је први Округли сто у Београду био одржан истог дана када је јавна расправа почела – у петак 27.3.2026.г., без информација о томе где се исти одржава и у које време. Делује да је то урађено са намером да се онемогући учешће заинтересоване јавности и организација цивилног друштва које се преко 20 година залажу за примену Породичног закона. Подсећамо да је у Реформској Агенди, у вези са усвајањем законодавног пакета, наведено **„након транспарентних и инклузивних консултација у Републици Србији и са Европском комисијом, као и у складу са правним тековинама ЕУ, европским стандардима и стандардима УН“** (Реформа 9.2.1., стр. 96).

Сматрамо да обавеза усклађивања са Законом о заштити података о личности није спроведена системски и хоризонтално кроз цео текст закона, већ је заштита података уређена парцијално, неуједначено и у појединим деловима недовољно прецизно. Посебно је проблематично то што се у више одредаба предвиђа обрада изузетно осетљивих података, укључујући податке о деци, младима, жртвама насиља, породичним односима, издржавању, старатељству, усвојењу и хранитељству, без довољно јасног нормативног оквира у погледу: сврхе обраде (посебно проблематично у члану 197, ставови 4. и 5); врста података које се обрађују; категорија лица на која се подаци односе; руковоаца и евентуалних заједничких руковалаца; круга органа и службених лица која имају приступ подацима; рокова чувања и брисања података; начина остваривања права лица на увид, исправку и ограничење обраде; техничких и организационих мера заштите.

Стога је неопходно да се сви чланови закона у којима се предвиђа формирање базе података и обрада података о личности (у вези са насиљем над децом превиђеним чл.

197, као и у чл. 282 Евиденција и документација о издржавању, чл. 289 Евиденција и документација о насиљу у породици, чл. 316 Јединствени лични регистар усвојења, 327. Евиденција и документација о усвојењу, 328 Поступак заснивања хранитељства (део у вези са евиденцијама), 328а којим се уводи Регистар хранитељства и 340 Евиденција и документација о стављању под старатељство), **морале прво бити извршене детаљне консултације са Повереником о заштиту података о личности**, како би се наведене законске одредбе у потпуности усагласиле са Законом о заштити података о личности.

Посебно се противимо:

- изменама предвиђеним чл. 72 којим се у чл. 198 Породичног закона додају нове мере заштите од насиља у породици које по својој суштини се не могу сматрати мерама заштите жртава јер се ради о превентивним мерама подршке учиниоцима насиља
- изменама које нису у складу са чл 31 и чл. 56 Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља према женама и насиља у породици
- изменама предвиђеним чл. 7 којим се у чл. 21 Породичног закона даје могућност да малолетници старији од 16 година који имају дете и који су стекли потпуну пословну способност пре пунолетства у складу са овим законом, могу да закључе брак
- изменама предвиђеним чл. 10 којим се чл. 42 аболирају родитеља који ангажују сурогат мајку у иностранству иако знају да чине кривично дело трговина људима (бебама) и крше одредбу чл. 35 Конвенције о правима детета.

Предлози и сугестије на Нацрт закона о изменама и допунама Породичног закона

Предлажемо да се након члана 6 дода **нови члан 6а** у коме би било наведено на основу којих параметара се процењује стандард „најбољег интереса детета“, који члан би гласио:

(1) ДЕТЕ ИМА ПРАВО ДА СЕ ПРИЛИКОМ ПОСТУПАЊА И ОДЛУЧИВАЊА У СВИМ СТВАРИМА КОЈЕ ГА СЕ ТИЧУ, У ОБЗИР УЗМЕ ЊЕГОВ НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС.

(2) ПРОЦЕНА НАЈБОЉЕГ ИНТЕРЕСА ДЕТЕТА ОБАВЕЗНО ОБУХВАТА СЛЕДЕЋЕ ОКОЛНОСТИ:

- ЗАШТИТУ И БЕЗБЕДНОСТ ДЕТЕТА, ПОСЕБНО ОД БИЛО КОЈЕ ВРСТЕ ПОРОДИЧНОГ НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА, ЗАНЕМАРИВАЊА, ЗЛОУПОТРЕБЕ ИЛИ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ ДЕТЕТА;

- ИЗРАЖЕНО МИШЉЕЊЕ ДЕТЕТА;

- ЗДРАВСТВЕНЕ, РАЗВОЈНЕ, ОБРАЗОВНЕ, ПСИХОЛОШКЕ И ЕМОЦИОНАЛНЕ ПОТРЕБЕ ДЕТЕТА;

- КАПАЦИТЕТ ЛИЦА КОЈА СЕ СТАРАЈУ О ДЕТЕТУ ЗА ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ЗДРАВСТВЕНИХ, РАЗВОЈНИХ, ОБРАЗОВНИХ, ПСИХОЛОШКИХ И ЕМОЦИОНАЛНИХ ПОТРЕБА ДЕТЕТА;

- ПОСТОЈАЊЕ ПОРОДИЧНОГ НАСИЉА ИЗВРШЕНОГ ПРЕМА ЧЛАНУ ПОРОДИЦЕ ДЕТЕТА ИЛИ ЊЕМУ БЛИСКОМ ЛИЦУ;

- ОЧУВАЊЕ ПОРОДИЧНОГ ОКРУЖЕЊА И ОДРЖАВАЊЕ ВЕЗА СА ЧЛАНОВИМА ПОРОДИЦЕ И ДРУГИМ БЛИСКИМ ЛИЦИМА, АКО ЈЕ ТО БЕЗБЕДНО ЗА ДЕТЕ;

- ОЧУВАЊЕ ИДЕНТИТЕТА ДЕТЕТА И ПОСЕБНЕ СИТУАЦИЈЕ РАЊИВОСТИ ДЕТЕТА (ЗДРАВСТВЕНЕ, ПОРОДИЧНЕ, СОЦИЈАЛНЕ И ДР.);

(3) ПРИЛИКОМ ПРОЦЕНЕ НАЈБОЉЕГ ИНТЕРЕСА ДЕТЕТА, ОСИМ ОКОЛНОСТИ ИЗ СТАВА 2. ОВОГ ЧЛАНА, УЗИМАЈУ СЕ У ОБЗИР И СВЕ ДРУГЕ ОКОЛНОСТИ КОЈЕ СУ ОД ЗНАЧАЈА ЗА ДЕТЕ, ПРИ ЧЕМУ СЕ ПОСЕБНО ЦЕНЕ ПОСЕБНЕ ОКОЛНОСТИ СВАКОГ СЛУЧАЈА.

Предлажемо измену члана 7. Закона о изменама и допунама тако да не постоји изузетак предвиђен ставом 1 чл. 23, те да исти члан гласи:

„Брак не може склопити лице које није навршило 18. годину живота, ~~изузев малолетног лица из члана 11. став 3. овог закона које је одлуком суда стекло потпуну пословну способност~~“.

Предлажемо измену члана 8. Закона о изменама и допунама тако да не постоји изузетак предвиђен чл. 37, те да исти члан сада гласи:

„Брак је ништав ако га је склопило малолетно лице, ~~изузев малолетног лица из члана 11. став 3. овог закона које је одлуком суда стекло потпуну пословну способност~~“.

Сматрамо да је додавање новог става 2. чл. 43 који је предвиђен чланом 10. Закона о изменама и допунама морала бити предмет шире јавне расправе, јер је на овај начин легализује противзаконито понашање родитеља који ангажују сурогат мајке у

иностранству и који на тај начин чине кривично дело трговине људима (бебама) и крше одредбу чл. 35 Конвенције о правима детета.

Предлажемо измену ст. 3 и 4 чл. 60 Породичног закона („Живот са родитељем“) тако да исти гласи:

(3) Суд може донети одлуку о одвајању детета од родитеља ако постоје разлози да се родитељ потпуно или делимично лиши родитељског права или у случају насиља у породици, **БЕЗ ОБЗИРА НА ТО ДА ЛИ ЈЕ НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ ИЗВРШЕНО ПРЕМА ДЕТЕТУ ИЛИ РОДИТЕЉУ ДЕТЕТА ИЛИ ДРУГОМ ЛИЦУ КОЈЕ СЕ СТАРА О ДЕТЕТУ.**

(4) Дете које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање може одлучити са којим ће родитељем живети, **С ТИМ ДА ЈЕ СУД У ОБАВЕЗИ ДА ПРОЦЕЊУЈЕ ДА ЛИ ЈЕ ТА ОДЛУКА ДЕТЕТА У НАЈБОЉЕМ ИНТЕРЕСУ ДЕТЕТА ОДНОСНО ДА ЛИ ЈЕ ДОНЕТА КАО ИЗРАЗ СЛОБОДНО ИСКАЗАНЕ ВОЉЕ ДЕТЕТА.**

Предлажемо измену ст. 3 чл. 61 Породичног закона („Лични односи“) тако да исти гласи:

(3) Суд може донети одлуку о ограничавању права детета да одржава личне односе са родитељем са којим не живи ако постоје разлози да се тај родитељ потпуно или делимично лиши родитељског права или у случају насиља у породици, **БЕЗ ОБЗИРА НА ТО ДА ЛИ ЈЕ НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ ИЗВРШЕНО ПРЕМА ДЕТЕТУ ИЛИ РОДИТЕЉУ ДЕТЕТА ИЛИ ДРУГОМ ЛИЦУ КОЈЕ СЕ О СТАРА О ДЕТЕТУ.**

Сматрамо да је потребно допунити члан 16. новим ставом 6 који би био након измењеног става 5 чл. 65 и који би гласио:

(6) У СИТУАЦИЈИ ИЗ ПРЕТХОДНОГ СТАВА, СУД, ОРГАН УПРАВЕ, ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА ИЛИ ДРУГИ НЕЗАВИСНИ ДРЖАВНИ ОРГАН КОЈИ СЕ БАВЕ ЗАШТИТОМ ЉУДСКИХ И МАЊИНСКИХ ПРАВА ДУЖНИ СУ ДА ДЕТЕТУ ПОСТАВЕ ПУНОМОЋНИКА ИЗ РЕДОВА АДВОКАТА ПО СЛУЖБЕНОЈ ДУЖНОСТИ ОДНОСНО ДА ПОСРЕДУЈУ КОД СЛУЖБЕ БЕСПЛАТНЕ ПРАВНЕ ПОМОЋИ ДА СЕ ДЕТЕТУ ПОСТАВИ ПУНОМОЋНИК ПО СЛУЖБЕНОЈ ДУЖНОСТИ ИЗ РЕДОВА АДВОКАТА.

Сматрамо да је потребно допунити члан 17. којим се мења став 3 чл. 68 тако да исти гласи:

(3),,Родитељи имају право да добију сва обавештења о детету од образовних установа, установа социјалне заштите и пружаоца здравствене заштите, у складу са

законом, ОСИМ АКО РОДИТЕЉ НИЈЕ У ПОТПУНОСТИ ИЛИ ДЕЛИМИМЧНО ЛИШЕН РОДИТЕЉСКИХ ПРАВА У ПОГЛЕДУ ПРАВА ДА ОДЛУЧУЈЕ О БИТНИМ ПИТАЊИМА КОЈА СЕ ТИЧУ ЖИВОТА ДЕТЕТА ИЛИ МУ ЈЕ ИЗРЕЧЕНА МЕРА ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ КАДА ИНФОРМАЦИЈЕ МОЖЕ ДА ЗАХТЕВА И ДОБИЈЕ САМО ЕЛЕКТРОНСКИМ ПУТЕМ.“

Сматрамо да је неопходно изменити члан 24. којим се додаје нови члан 78а, тако да исти гласи:

(1) Родитељ који не врши родитељско право има ~~праве~~ и дужност да издржава дете, да са дететом одржава личне односе и да о питањима која битно утичу на живот детета одлучује заједнички и споразумно са родитељем који врши родитељско право.

(2) Питањима која битно утичу на живот детета, у смислу овог закона, сматрају се нарочито: **ОСНОВНО** образовање детета, предузимање већих медицинских мера над дететом **МЛАЂИМ ОД 15 ГОДИНА**, промена пребивалишта детета и располагање имовином детета велике вредности.

(3) О питањима која битно утичу на живот детета о којима постоји спор између родитеља, **РОДИТЕЉ КОЈИ НЕ ВРШИ РОДИТЕЉСКО ПРАВО НЕ МОЖЕ СВОЈИМ НЕСЛАГАЊЕМ ДА СПРЕЧАВА ОБРАЗОВАЊЕ И ЛЕЧЕЊЕ ДЕТЕТА, КАО И ПРОМЕНУ ПРЕБИВАЛИШТА И РАСПОЛАГАЊЕ ИМОВИНОМ ДЕТЕТА, И МОЖЕ ДА ТРАЖИ ДА ЗАБРАНУ ИЗРЕКНЕ СУД ~~одлучује суд~~** у поступку за вршење родитељског права.“

Сматрамо да треба допунити члан 26. тко да се дода **нови став 4 у чл. 80. који гласи:**

(4) **КАДА ПОСТОЈИ СУМЊА НА НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ ИЛИ СУ РОДИТЕЉУ ИЗРЕЧЕНЕ ХИТНЕ МЕРЕ, МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ИЛИ СЕ ВОДИ КРИВИЧНИ ПОСТУПАК ЗБОГ ДЕЛА УЧИЊЕНОГ НА ШТЕТУ ЧЛАНА ПОРОДИЦЕ, НЕНАСИЛНОМ РОДИТЕЉУ НЕ СМЕ БИТИ НАЛАГАНО УПУЋИВАЊЕ НА САВЕТОВАЊЕ ИЛИ ЕДУКАЦИЈУ ЗАЈЕДНО СА НАСИЛНИМ РОДИТЕЉЕМ.**

Предлажемо измену чл. 27. тако да се мења тачка 1 става 2. чл. 81 те да иста гласи:

1. ако физички, сексуално или емоционално злоставља дете, **ОДНОСНО АКО ПРЕМА ЊЕМУ ВРШИ НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ У СМИСЛУ ОВОГ ЗАКОНА;**

Предлажемо измену чл. 42. којим се мења ст. 3 чл. 113 тако да исти гласи:

(3) Дететом без родитељског старања у смислу овог закона сматра се: дете које нема живе родитеље, дете чији су родитељи непознати или је непознато њихово боравиште, дете чији су родитељи потпуно лишени родитељског права, односно ДЕТЕ ЧИЈИ СУ РОДИТЕЉИ ОГРАНИЧЕНЕ ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ У ОДНОСУ НА ПРАВА И ДУЖНОСТИ ДА СЕ СТАРАЈУ О ДЕТЕТУ, дете чији родитељи још нису стекли пословну способност, дете чији су родитељи лишени права на чување и подизање односно васпитавање детета, **ДЕТЕ ЧИЈИ ЈЕДИНИ РОДИТЕЉ СЕ НАЛАЗИ У ПРИТВОРУ, ПРИТВОРСКОЈ ИЛИ ЗАТВОРСКОЈ БОЛНИЦИ ИЛИ У ЗАТВОРУ** и дете чији се родитељи **ИЗ ДРУГИХ РАЗЛОГА ДУЖИ ПЕРИОД** не старају о детету, или се старају о детету на неодговарајући начин.

Предлажемо измену чл. 48. којим се мења чл. 120 тако да исти гласи:

Родитељи детета које је на хранитељству имају право и дужност да заступају дете, да управљају и располажу имовином детета, да издржавају дете, да са дететом одржавају личне односе и да одлучују о питањима која битно утичу на живот детета заједнички и споразумно са хранитељем, осим ако нису потпуно или делимично лишени родитељског права, односно **ИЛИ СУ ОГРАНИЧЕНЕ ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ У ОДНОСУ НА ПРАВА И ДУЖНОСТИ ДА СЕ СТАРАЈУ О ДЕТЕТУ ИЛИ СЕ РОДИТЕЉ НАЛАЗИ У ПРИТВОРУ, ПРИТВОРСКОЈ ИЛИ ЗАТВОРСКОЈ БОЛНИЦИ ИЛИ У ЗАТВОРУ** или се ради о родитељима који се **ИЗ ДРУГИХ РАЗЛОГА ДУЖИ ПЕРИОД** не старају о детету или се старају о детету на неодговарајући начин.

Сматрамо да члан 61 којим се мења члан 137. мора да се усагласи са правима и обавезама која имају родитељи, те предлажемо да нови став 4 чл. 137 гласи:

(4) Старатељ може само уз претходну сагласност органа старатељства и уз претходно прибављено мишљење и поштовање одлука, жеља и ставова малолетног штићеника:

- 1) да одлучи о **ОСНОВНОМ** школовању штићеника;
- 2) да одлучи о промени пребивалишта штићеника;
- 3) да одлучи о предузимању медицинске мере над штићеником млађим од 15 година;
- 4) да одлучи о предузимању медицинске мере над штићеником старијим од 15 година који није дао сагласност **ИЛИ НИЈЕ У МОГУЋНОСТИ ДА ДА САГЛАСНОСТ** за предузимање медицинске мере, а мера је нужна у складу са законом;
- 5) да да сагласност за предузимање правних послова штићеника старијег од 14 година;

б) да предузима правне послове којима управља и располаже приходом који је стекао штићеник млађи од 15 година.

Сматрамо да чл. 72 којим се мења ст. 1 чл. 197 („Насиље у породици“) треба изменити тачке 8. и 9., додати нови став 3 и обрисати новододате ставове 4 и 5, тако да чл. 197 гласи:

(1) Насиље у породици, у смислу овог закона, јесте понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице.

(2) НАСИЉЕМ У ПОРОДИЦИ, У СМИСЛУ СТАВА 1. ОВОГ ЧЛАНА СМАТРА СЕ НАРОЧИТО:

1. НАНОШЕЊЕ ИЛИ ПОКУШАЈ НАНОШЕЊА ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ;
2. ИЗАЗИВАЊЕ СТРАХА ПРЕТЊОМ УБИСТВА ИЛИ НАНОШЕЊА ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ ЧЛАНУ ПОРОДИЦЕ ИЛИ ЊЕМУ БЛИСКОМ ЛИЦУ;
3. ПРИСИЉАВАЊЕ НА СЕКСУАЛНИ ОДНОС;
4. НАВОЂЕЊЕ НА СЕКСУАЛНИ ОДНОС СА ДЕТЕТОМ ИЛИ НЕМОЋНИМ ЛИЦЕМ;
5. НАВОЂЕЊЕ, ПРИСИЉАВАЊЕ ИЛИ УЦЕЊИВАЊЕ НА СЕКСУАЛНИ ОДНОС СА ДЕТЕТОМ ПУТЕМ ВИДЕО СНИМАКА ИЛИ ФОТОГРАФИЈА СА НЕЖЕЉЕНИМ САДРЖАЈЕМ;
6. ПРИКАЗИВАЊЕ ДЕТЕТУ КРАЋИХ ИЛИ ДУЖИХ ВИДЕО СНИМАКА ИЛИ ФОТОГРАФИЈА СЕКСУАЛНЕ ИЛИ ДРУГЕ НЕПРИМЕРЕНЕ САДРЖИНЕ ПУТЕМ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА И ДИГИТАЛНИХ КАНАЛА КАО И ИСКОРИШЋАВАЊЕ ДЕЦЕ ЗА ПОРНОГРАФИЈУ;
7. НАВОЂЕЊЕ, ПРИНУЂИВАЊЕ, ОМОГУЂАВАЊЕ, ПОДСТИЦАЊЕ ИЛИ НА ДРУГИ НАЧИН СТВАРАЊЕ УСЛОВА ЗА ЗАСНИВАЊЕ ВАНБРАЧНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ ДЕТЕТА;
8. **КОНТРОЛА И** ОГРАНИЧАВАЊЕ СЛОБОДЕ КРЕТАЊА ИЛИ КОМУНИЦИРАЊА СА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА;
9. **ПРОГАЊАЊЕ, УХОЂЕЊЕ И ПРЕТЕЂЕ ПОСТУПАЊЕ, КОЈЕ МОЖЕ БИТИ УЧИЊЕНО И ПУТЕМ ДИГИТАЛНИХ КАНАЛА И ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА;**
10. ВРЕЂАЊЕ, КАО И СВАКО ДРУГО ДРСКО, БЕЗОБЗИРНО И ЗЛОНАМЕРНО ПОНАШАЊЕ, КОЈЕ МОЖЕ БИТИ УЧИЊЕНО И ПУТЕМ ДИГИТАЛНИХ КАНАЛА И ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА;

11. КОНТРОЛА И УСКРАЋИВАЊЕ ЕКОНОМСКИХ РЕСУРСА ПОТРЕБНИХ ЗА ЗАДОВОЉАВАЊЕ ПОТРЕБА ЧЛАНА ПОРОДИЦЕ ИЛИ СПРЕЧАВАЊЕ ЧЛАНА ПОРОДИЦЕ ДА ОБАВЉАЊА ЕКОНОМСКЕ АКТИВНОСТИ (ЕКОНОМСКО НАСИЉЕ).

~~(3) НАСИЉЕМ У ПОРОДИЦИ ИЗВРШЕНОМ ПРЕМА ДЕТЕТУ, У СМИСЛУ СТАВА 1 ОВОГ ЧЛАНА, СМАТРА СЕ И СВАКИ ВИД ИЗЛОЖЕНОСТИ ДЕТЕТА НАСИЉУ У ПОРОДИЦИ, БЕЗ ОБЗИРА НА ТО ДА ЛИ МУ НЕПОСРЕДНО ПРИСУСТВУЈЕ ИЛИ МУ ЈЕ ПОСРЕДНО ИЗЛОЖЕНО.~~

~~(4) РАДИ УНАПРЕЂЕЊА САРАДЊЕ, ПРАЋЕЊА ПОЈАВЕ, КОНТРОЛЕ ПОСТУПАЊА И ИЗВЕШТАВАЊА У СЛУЧАЈЕВИМА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ НАД ДЕЦОМ ИЛИ СУМЊЕ НА НАСИЉЕ, КОРИСТЕ СЕ ЕЛЕКТРОНСКЕ АПЛИКАЦИЈЕ И ПЛАТФОРМЕ У КОЈИМА СЕ ЕВИДЕНТИРАЈУ И ДРУГИ ОБЛИЦИ НАСИЉА ИЛИ СУМЊА НА НАСИЉЕ НАД ДЕЦОМ ИЛИ У КОЈИМА УЧЕСТВУЈУ ДЕЦА, У СКЛАДУ СА ЗАКОНОМ.~~

~~(5) АПЛИКАЦИЈЕ И ПЛАТФОРМЕ ИЗ СТАВА 3. ОВОГ ЧЛАНА, КОЈЕ СЕ ФИНАНСИРАЈУ ИЗ БУЏЕТА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, ПОДРЖАНЕ ОД СТРАНЕ МИНИСТАРСТВА НАДЛЕЖНОГ ЗА УНУТРАШЊЕ ПОСЛОВА, ЈАВНИХ ТУЖИЛАШТАВА И ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД, КОРИСТЕ СЕ ЗА ПРИЈАВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ НАД ДЕЦОМ И ДРУГИХ ОБЛИКА НАСИЉА НАД ДЕЦОМ У КОЈИМА УЧЕСТВУЈУ ДЕЦА ИЛИ СУМЊЕ НА НАСИЉЕ, КРОЗ ОБЕЗБЕЂЕНУ МОГУЋНОСТ ПРИЈАВЕ У ТОКУ 24 ЧАСА СЕДАМ ДАНА У НЕДЕЉИ.~~

Предлажемо **додавање новог члана 197а** којим би се регулисало пријављивање, сарадња, праћење појаве, контрола поступања, размена података и извештавање у случајевима насиља у породици над децом или сумње на насиље, као и евидентирање других облика насиља или сумњи на насиље над децом или у којима учествују деца, у складу са **Законом о заштити података о личности (ЗЗПЛ)**. Формулација наведен у додатим ставовима 4. и 5. у члану 197 („Насиље у породици“) не обезбеђује доследну примену стандарда заштите података кроз све одредбе којима се уређује обрада података о личности. У наведеним ставовима нису довољно јасно дефинисани основни елементи обраде података, укључујући сврху обраде, врсте података, приступ подацима, статус руковоаца, као ни додатне гаранције имајући у виду посебно осетљиву природу података који се обрађују.

Противимо се изменама предвиђеним чланом 73 којим се у члану 198. став 2. после тачке 5. додају тач. 6. и 7., којим се уводе нове мере заштите од насиља у породици, а

које по својој суштини се не могу сматрати мерама заштите жртава јер се ради о превентивним мерама подршке учиниоцима насиља за промену ставова и понашања (која не мора бити индикована у сваком случају, нити делотворна, што ни суд ни жртва не могу да знају), те **предлажемо брисање новододатих тачки 6. и 7.**

Предлажемо додавање новог члана 198а који ће гласити:

(1) СУД МОЖЕ УЗ МЕРУ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ НАЛОЖИТИ УЧИНИОЦУ НАСИЉА ДА УЧИНИ РАДЊУ КОЈОМ СЕ ОТКЛАЊАЈУ ИЛИ УМАЊУЈУ ПОСЛЕДИЦЕ НАСИЉА ИЛИ СПРЕЧАВА ДАЉИ НАСТАНАК ШТЕТЕ.

(2) СУД МОЖЕ УЗ МЕРУ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ДА НАЛОЖИ УЧИНИОЦУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ УКЉУЧИВАЊЕ У АКРЕДИТОВАНЕ ПРОГРАМЕ И ТРЕТМАНЕ ЗА РАД СА УЧИНИОЦИМА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ И ПРОГРАМЕ ЛЕЧЕЊА ОД БОЛЕСТИ ЗАВИСНОСТИ.

(3) ПРЕ ИЗРИЦАЊА НАЛОГА ИЗ ПРЕТХОДНИХ СТАВОВА, СУД ЈЕ ДУЖАН ДА ПРИБАВИ НАЛАЗ И МИШЉЕЊЕ ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА ИЛИ ВЕШТАКА О СВРСИСХОДНОСТИ ОВИХ ПРОГРАМА ЗА УЧИНИОЦА ПОРОДИЧНОГ НАСИЉА, А КОЈИ НАЛАЗ И МИШЉЕЊЕ САДРЖИ И ПРЕДЛОГ ПРОГРАМА.

(4) ОРГАН СТАРАТЕЉСТВА И УСТАНОВА ИЛИ ОРГАНИЗАЦИЈА КОЈА СПРОВОДИ ТРЕТМАНЕ ИЗ СТАВА 2 ДУЖНИ СУ ДА ИНФОРМИШУ И УПУТЕ ЖРТВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ, ЧИЈИ ЈЕ УЧИНИЛАЦ УПУЋЕН НА ТРЕТМАН, НА ПСИХОСОЦИЈАЛНУ ИЛИ ПСИХОЛОШКУ ПОДРШКУ КОЈУ ПРУЖАЈУ СПЕЦИЈАЛИЗОВАНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ПОДРШКУ ЖРТВАМА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ.

(5) УСТАНОВА ИЛИ ОРГАНИЗАЦИЈА КОЈА СПРОВОДИ ТРЕТМАН НА КОЈИ ЈЕ УПУЋЕН УЧИНИЛАЦ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ПО НАЛОГУ СУДА ДУЖНА ЈЕ ДА ЈЕДНОМ МЕСЕЧНО ОБАВЕШТАВА ОРГАН СТАРАТЕЉСТВА О РЕДОВНОСТИ ПОХАЂАЊА НАЛОЖЕНОГ ТРЕТМАНА И ЛЕЧЕЊА И О ОСТВАРЕНОМ НАПРЕТКУ, ОДНОСНО ПРОМЕНИ СТАВОВА И ПОНАШАЊА У ВЕЗИ СА НАСИЉЕМ У ПОРОДИЦИ.

(6) СУД ЈЕ ДУЖАН ДА ОД ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА ПРИБАВИ МИШЉЕЊЕ О ЕФЕКТИМА ТРЕТМАНА И ЛЕЧЕЊА НА КОЈЕ ЈЕ УПУЋЕН УЧИНИЛАЦ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ НА БЕЗБЕДНОСТ И ДОБРОБИТ ЖРТАВА, КАДА ОДЛУЧУЈЕ У СПОРУ ЗА

ЗАШТИТУ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ, У СПОРУ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА ДЕТЕТА И У СПОРУ ЗА ВРШЕЊЕ И ЛИШЕЊЕ РОДИТЕЉСКИХ ПРАВА.

Сматрамо да у чл. 74 којим се мења чл. 202 Породичног закона треба додати **нови став 2** који гласи:

КАДА ОДЛУЧУЈЕ У СПОРУ ЗА ЗАШТИТУ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ, У СПОРУ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА ДЕТЕТА И У СПОРУ ЗА ВРШЕЊЕ И ЛИШЕЊЕ РОДИТЕЉСКИХ ПРАВА СУД НЕ МОЖЕ ДА ПРИМЕЊУЈЕ ОДРЕДБЕ ЗАКОНА КОЈИМА СЕ УРЕЂУЈЕ ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК У ДЕЛУ КОЈИ СЕ ТИЧЕ ПОВЛАЧЕЊА ТУЖБЕ ЗБОГ НЕОПРАВДАНОГ ИЗОСТАНКА ТУЖИОЦА ИЛИ ЗАКОНСКОГ ЗАСТУПНИКА МАЛОЛЕТНОГ ТУЖИОЦА.

Сматрамо да измена предвиђена чланом 75 којим се члану 204 додаје нови став 5., **не треба да буде условљена, већ да буде општа**, тако да гласи:

~~„У случају да се поступак не може спровести у року из става 3. овог члана~~, суд може по службеној дужности одредити привремене мере у складу са законом који уређује извршење и обезбеђење, ради спречавања насиља или отклањања ненадокнадиве штете.“

Сматрамо да је потребно поново размотрити измену предвиђену чланом 81 којим се мења став 3 чл. 218 у делу реченице старатељ малолетног супружника, јер је контрадикторна чл. 21 овог Нацрта закона, те овај став треба да гласи:

„Старатељ ~~малолетног или~~ пунолетног супружника који због ограничења пословне способности није у могућности самостално да поднесе тужбу, може поднети тужбу за поништење брака само уз претходну сагласност органа старатељства.“

Сматрамо да се чланом 88 којим је предвиђено додавање новог става 2 у члану 240 Породичног закона уводи претерано ограничење, посебно по питању нагодбе у погледу деобе заједничке имовине, која може да се спроводи и када се тражи заштита од насиља у породици. Стога предлажемо да нови став гласи:

„Суд односно установа којој је поверен поступак посредовања (нагодба) дужна је да испита околности везане за евентуално постојање насиља у породици. У случају да утврди постојање насиља у породици поступак посредовања (нагодба) **МОЖЕ ДА СЕ СПРОВОДИ У ДЕЛУ СПОРАЗУМА О ДЕОБИ ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ, КАО И У ДЕЛУ ВРШЕЊА РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА УКОЛИКО СУ ПРЕТХОДНО ИЗРЕЧЕНЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ се не спроводи, а ако је поступак посредовања (нагодба) започео обуставља се**“.

Нејасно је због чега је чланом 94 којим се додаје став 2 чл. 263. Породичног закона фокус измена стављен само на право сродника на подношење тужбе ради заштите права детета да виђа те сроднике, чак и када је то виђање супротно најбољем интересу малолетног детета јер се најчешће ради о сродницима који подржавају насилног родитеља или су и сами насилни према детету и мајци детета, а да **изменама није регулисано на који начин ће дете поднети тужбу ради заштите својих права**. Тужбу коју поднесе дете, а коју не потпише одрасла особа која је законски заступник или старалац детета, суд ће сматрати неуредном.

Предлажемо да се допуни члан 95 којим се додају нови ставови 2 и 3 члана 266, тако што ће се **обрисати предложени ставови 1 и 2, додати нови уређени став 1, изменити редослед ставова и изменити став 3, и додати нови ставови 5 и 6**, тако да члан сада гласи:

~~(1) У спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права суд је увек дужан да се руководи најбољим интересом детета.~~

~~(2) СУД ЋЕ УТВРДИТИ НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЕТЕТА НАРОЧИТО ПОЛАЗЕЋИ ОД СЛЕДЕЋЕГ:~~

~~(1) ПОСТУПАЈУЋИ ОРГАН ЋЕ УТВРДИТИ НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЕТЕТА, И НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЕТЕТА УЗЕТИ У ОБЗИР ПРЕ СВИХ ДРУГИХ ИНТЕРЕСА, УЗИМАЈУЋИ У ОБЗИР СВЕ ВАЖНЕ ЧИЊЕНИЦЕ ПОЈЕДИНАЧНО И СВЕ ЧИЊЕНИЦЕ ЗАЈЕДНО, А НАЈМАЊЕ:~~

- ~~1. ПРАВА ДЕТЕТА;~~
- ~~2. МИШЉЕЊА И ЖЕЉА ДЕТЕТА;~~
- ~~3. ПОЛА, УЗРАСТА, РАЗВОЈНИХ СПОСОБНОСТИ ДРУГИХ ЛИЧНИХ СВОЈСТАВА ДЕТЕТА;~~
- ~~4. ПОТРЕБЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТА И ЗДРАВЉА ДЕТЕТА;~~
- ~~5. ПОТРЕБЕ ОСИГУРАЊА БЕЗБЕДНОСТИ ДЕТЕТА, ПОСЕБНО ОД БИЛО КОЈЕ ВРСТЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ, ЗЛОСТАВЉАЊА, ЗАНЕМАРИВАЊА, ЗЛОУПОТРЕБЕ ИЛИ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ ДЕТЕТА;~~
- ~~6. ПОСТОЈАЊЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ИЗВРШЕНОГ ПРЕМА ЧЛАНУ ПОРОДИЦЕ ДЕТЕТА ИЛИ ЊЕМУ БЛИСКОМ ЛИЦУ~~
- ~~6 7. ПОТРЕБЕ ФИЗИЧКОГ, ЗДРАВСТВЕНОГ, ЕМОЦИОНАЛНОГ, ОБРАЗОВНОГ, СОЦИЈАЛНОГ И ДРУГОГ РАЗВОЈА ДЕТЕТА;~~
- ~~8. УВАЖАВАЊА ДЕТЕТОВОГ ДОЖИВЉАВАЊА ВРЕМЕНА И ПОСЛЕДИЦА КОЈЕ НЕОПРАВДАНО ОДЛАГАЊЕ ДОНОШЕЊА ОДЛУКЕ МОЖЕ ИМАТИ НА ДЕТЕ; СТЕЧЕНИХ КАПАЦИТЕТА ДЕТЕТА;~~

9. ПРЕТХОДИХ ИСКУСТАВА И ОКОЛНОСТИ У КОЈИМА ДЕТЕ ЖИВИ;

10. КАПАЦИТЕТА ЛИЦА КОЈА СЕ СТАРАЈУ О ДЕТЕТУ ЗА ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ФИЗИЧКОГ, ЗДРАВСТВЕНОГ, ЕМОЦИОНАЛНОГ, ОБРАЗОВНОГ, СОЦИЈАЛНОГ И ДРУГОГ РАЗВОЈА ДЕТЕТА;

9. 11. КВАЛИТЕТА ОДНОСА КОЈЕ ЈЕ ДЕТЕ УСПОСТАВИО СА РОДИТЕЉИМА, ЧЛАНОВИМА ПОРОДИЦЕ ИЛИ ДРУГИМ ЛИЦИМА И НЕПОСРЕДНИХ И ДУГОРОЧНИХ ЕФЕКТА И ПОСЛЕДИЦА ОДРЖАВАЊА ТИХ ОДНОСА;

~~10. ПОТРЕБЕ ОЧУВАЊА СТАБИЛНОСТИ И КОНТИНУИТЕТА ОДНОСА СА РОДИТЕЉИМА, ПОРОДИЦОМ И СРЕДИНОМ ИЗ КОЈЕ ДЕТЕ ПОТИЧЕ ИЛИ У КОЈОЈ БОРАВИ И УТИЦАЈА ПРОМЕНЕ СРЕДИНЕ; АКО ЈЕ ТО У НАЈБОЉЕМ ИНТЕРЕСУ ДЕТЕТА;~~

~~12. ПОТРЕБЕ ОЧУВАЊА ПОРОДИЧНИХ ОДНОСА, А НАРОЧИТО ОДНОСА СА БРАЋОМ И СЕСТРАМА;~~ **ПОСТОЈАЊЕ И КВАЛИТЕТ УСПОСТАВЉЕНИХ СОЦИЈАЛНИХ ОДНОСА И НАВИКНУТОСТ НА СРЕДИНУ**

13. УТИЦАЈА ОДВАЈАЊА ОД РОДИТЕЉА, ДРУГИХ ЧЛАНОВА ПОРОДИЦЕ, А НАРОЧИТО ОД БРАЋЕ И СЕСТАРА;

14. ПОТРЕБЕ ОЧУВАЊА ЛИЧНОГ И ПОРОДИЧНОГ ИДЕНТИТЕТА;

15. КУЛТУРНЕ, НАЦИОНАЛНЕ, ЕТНИЧКЕ, ВЕРСКЕ И ЈЕЗИЧКЕ ПРИПАДНОСТИ, ОДНОСНО ПОРЕКЛА ДЕТЕТА **КОЈЕ ПОТИЧУ ОД СВАКОГ РОДИТЕЉА ПОЈЕДИНАЧНО**

16. ДРУГИХ ОКОЛНОСТИ, ЛИЧНИХ СВОЈСТАВА И СТАЊА КОЈА МОГУ ДА УТИЧУ НА ДОБРОБИТ ДЕТЕТА.

(2) СУД ЈЕ ДУЖАН ДА У ОБРАЗЛОЖЕЊУ ПРЕСУДЕ НАВЕДЕ РАЗЛОГЕ КОЈИ СУ ГА РУКОВОДИЛИ У ДОНОШЕЊУ ОДЛУКЕ И ЗБОГ КОЈИХ НИЈЕ УВАЖИО МИШЉЕЊЕ ДЕТЕТА.

(3) Ако суд процени да у спору за заштиту права детета или у спору за вршење односно лишење родитељског права дете као странка није заступано на одговарајући начин, дужан је да детету постави ~~привременог заступника~~ **ПУНОМОЋНИКА ПО СЛУЖБЕНОЈ ДУЖНОСТИ ИЗ РЕДОВА АДВОКАТА.**

(4) Ако суд утврди да је у спору за заштиту права детета или у спору за вршење односно лишење родитељског права странка дете које је способно да формира своје мишљење, дужан је:

1. да се стара да дете благовремено добије сва обавештења која су му потребна;
2. да дозволи детету да непосредно изрази своје мишљење и да мишљењу детета посвети дужну пажњу у складу са годинама и зрелошћу детета;

3. да мишљење детета утврди на начин и на месту које је у складу са његовим годинама и зрелошћу, осим ако би то очигледно било у супротности са најбољим интересом детета.

(5) У СПОРУ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА ДЕТЕТА, ЗАШТИТИ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ И У СПОРУ ЗА ВРШЕЊЕ ОДНОСНО ЛИШЕЊЕ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА СУД ЈЕ ДУЖАН ДА ПРИБАВИ ПОДАТКЕ О ЕВЕНТУАЛНОМ НАСИЉУ У ПОРОДИЦИ ИЗВРШЕНОМ ПРЕМА ДЕТЕТУ, РОДИТЕЉУ ДЕТЕТА ИЛИ ДРУГОМ ЛИЦУ КОЈЕ СЕ СТАРА О ДЕТЕТУ, ОДНОСНО ДА ЗАТРАЖИ ИНФОРМАЦИЈЕ О ПОСТУПЦИМА КОЈИ СЕ ВОДЕ ИЛИ КОЈИ СУ СЕ ВОДИЛИ ПОВОДОМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ У СКЛАДУ СА ОВИМ И ДРУГИМ ЗАКОНИМА.

(6) ДОБИЈЕНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ИЗ СТАВА 7. ОВОГ ЧЛАНА СУД ЈЕ ДУЖАН ДА РАЗМОТРИ И У СВОЈОЈ ОДЛУЦИ ОБРАЗЛОЖИ КАКО ЈЕ ИСТЕ ЦЕНИО ПРИЛИКОМ ОДЛУЧИВАЊА.

Предлажемо измену става 1 члана 270. („Налаз и стручно мишљење“) и додавање нових ставова 2, 3 и 4 тако да исти гласе:

(1) Пре него што донесе одлуку о заштити права детета или о вршењу односно лишењу родитељског права, суд је дужан да затражи налаз и стручно мишљење ИСКЉУЧИВО од органа старатељства, ОДНОСНО породичног саветовалишта или друге установе специјализоване за посредовање у породичним односима **КОЈА РАСПОЛАЖЕ СТРУЧНИМ ЛИЦИМА СА СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИМ ЗНАЊИМА ИЗ ОБЛАСТИ ПОРОДИЧНИХ ОДНОСА, ЗАШТИТЕ ПРАВА ДЕТЕТА И НАСИЉА У ПОРОДИЦИ.**

(2) **ОБАВЕЗА ИЗ СТАВА 1 ОВОГ ЧЛАНА ПОСТОЈИ И У СЛУЧАЈУ ПОСТОЈАЊА СПОРАЗУМА О ВРШЕЊУ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА.**

Предлажемо додавање новог члана 270а који би носио назив „Вештачење“ и који би гласио:

(1) У СПОРУ ЗА ЗАШТИТУ ПРАВА ДЕТЕТА ИЛИ ЗА ВРШЕЊЕ ОДНОСНО ЛИШЕЊЕ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА, СУД МОЖЕ ИЗВОДИТИ ДОКАЗ ВЕШТАЧЕЊЕМ РАДИ УТВРЂИВАЊА ИЛИ РАЗЈАШЊЕЊА ЧИЊЕНИЦА ЗА КОЈЕ ЈЕ ПОТРЕБНО СТРУЧНО ЗНАЊЕ КОЈИМ СУД НЕ РАСПОЛАЖЕ, ОСИМ НАЛАЗА И СТРУЧНОГ МИШЉЕЊА ИЗ СТАВА 1 ОВОГ ЧЛАНА КОЈЕ СЕ ОДНОСИ НА МИШЉЕЊЕ О ВРШЕЊУ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА И НАЧИНУ ОДРЖАВАЊА ЛИЧНИХ ОДНОСА ДЕТЕТА СА РОДИТЕЉЕМ СА КОЈИМ НЕ ЖИВИ.

(2) ВЕШТАЧЕЊЕ ИЗ ПРЕТХОДНОГ СТАВА ОВОГ ЧЛАНА СУД МОЖЕ ПОВЕРИТИ ИСКЉУЧИВО ВЕШТАКУ ИЛИ ТИМУ ВЕШТАКА ИЗ РЕГИСТРА СУДСКИХ ВЕШТАКА ЗА ОДРЕЂЕНУ ОБЛАСТ ВЕШТАЧЕЊА ИЛИ ТИМУ СПЕЦИЈАЛИЗОВАНЕ МЕДИЦИНСКЕ УСТАНОВЕ, КОЈИ ПОСЕДУЈУ СПЕЦИЈАЛИЗОВАНА ЗНАЊА ИЗ ОБЛАСТИ ПОРОДИЧНЕ ПСИХОЛОГИЈЕ, ЗАШТИТЕ ПРАВА ДЕТЕТА И НАСИЉА У ПОРОДИЦИ.

Иако разумемо разлоге за предлагање члана 97 којима се додаје ст. 4 у члану 272 Породичног закона, сматрамо да ће оваква одредба направити више штете него користи, посебно када нису предвиђени изузеци од овог правила у ситуацијама када постоји насиље у породици према детету или другом родитељу, односно када се ради о старијем детету које може само да договара виђање са другим родитељем. Стога предлажемо измене новододатог става 4 тако да исти гласи:

„Одлука којом се уређује начин одржавања личних односа детета са родитељом са којим дете не живи, односно са сродницима и другим лицима која га везује посебна блискост ~~мора~~ **ТРЕБА** да садржи: време, место и начин одржавања личних односа, а нарочито: учесталост дневног, недељног и месечног одржавања личних односа, верске и државне празнике, рођендан детета, годишње одморе и друге релевантне догађаје за дете и странке, као и начин преузимања и враћање детета за време одржавања личних односа, **ОСИМ У СИТУАЦИЈАМА КАДА СЕ РАДИ О СТАРИЈЕМ ДЕТЕТУ КОЈЕ МОЖЕ САМО ДА ДОГОВАРА ВИЂАЊЕ СА ДРУГИМ РОДИТЕЉЕМ И КАДА СЕ РАДИ О ВИЂАЊУ У КОНТРОЛИСАНИМ УСЛОВИМА СА ЦИЉЕМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ОД ДАЉЕГ НАСИЉА.**

Противимо се измени предвиђеном чланом 103 којим се додаје став 3 у члану 287 Породичног закона, јер претпоставља да дете мора да виђа родитеља који представља опасност по безбедност детета, што је у супротности са чл. 31 Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља према женама и насиља у породици и препоруком ГРЕВИО Комитета наведеном у пар. 172 Извештаја о базичном поступку процене стања у Србији (2020) и поновљеном препоруком у пар. 146 Првог тематског евалуацијског извештаја за Србију (2025). Налог за иселење родитеља из породичног стана или куће је мера која се најређе изриче и пракса је показана да се изриче само у случајевима озбиљно опасних учинилаца насиља, оних који су у притвору или осуђени на казну затвора због насиља према члановима породице. Стога предлажемо **потпуну измену новододатог става 3 и додавање нових ставова 4 и 5, тако да исти гласе:**

~~„Суд је дужан да у пресуди којом је издао налог за иселење из породичног стана или куће родитеља који врши родитељско право истовремено одлучи и о одржавању личних односа детета и тог родитеља.~~

(3) СУД МОЖЕ У СПОРУ ЗА ЗАШТИТУ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ КОЈОМ СЕ ОДРЕЂУЈЕ ИЛИ ПРОДУЖАВА МЕРА ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ОДЛУЧИТИ И О НАЧИНУ ВРШЕЊА РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА НАД ЗАЈЕДНИЧКИМ ДЕТЕТОМ И НАЧИНУ ОДРЖАВАЊА ЛИЧНИХ ОДНОСА ДЕТЕТА СА ДРУГИМ РОДИТЕЉЕМ ТОКОМ ВРЕМЕНА ТРАЈАЊА МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ, БЕЗ ОБЗИРА НА ТО ДА ЛИ ЈЕ НАСИЉЕ ИЗВРШЕНО И ПРЕМА ДЕТЕТУ.

(4) ОДЛУКОМ ИЗ ПРЕТХОДНОГ СТАВА ОВОГ ЧЛАНА СУД МОЖЕ ОГРАНИЧИТИ ОДРЖАВАЊЕ ЛИЧНИХ ОДНОСА ДЕТЕТА СА РОДИТЕЉЕМ ИЛИ ЧЛАНОМ ПОРОДИЦЕ КОЈИ ЈЕ ИЗВРШИО НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ, КАДА ЈЕ ТО У НАЈБОЉЕМ ИНТЕРЕСУ ДЕТЕТА ИЛИ У ЦИЉУ ЗАШТИТЕ БЕЗБЕДНОСТИ ДЕТЕТА ИЛИ ЧЛАНА ПОРОДИЦЕ ПРЕМА КОМЕ ЈЕ НАСИЉЕ ИЗВРШЕНО.

(5) СУД МОЖЕ У СПОРУ ЗА ЗАШТИТУ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ОДЛУЧИТИ И О ПОТПУНОМ ИЛИ ДЕЛИМИЧНОМ ЛИШЕЊУ РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА.

Сматрамо да је чланом 104 којим се додаје нови члан 288а, ставом 2 тог члана на погрешан начин прописано праћење извршење изречене мере заштите од насиља у породици. Ова одредба има смисла само у случају да је суд донео привремену меру којом је изрекао меру заштите, али након што донесе пресуду, а посебно након што пресуда постане правноснажна, породичне судије се више не баве тим предметом. Суд који је меру изрекао ће поступати у случају када тужилаштво поднесе оптужни предлог за кршење мере заштите од насиља у породици. Стога предлажемо **брисање става 2.** тако да чл. 288а гласи:

„Суд доставља одлуку о изрицању мере за заштиту од насиља у породици: странкама у поступку, жртви насиља у породици **РАДИ ЧИЈЕ ЗАШТИТЕ ЈЕ МЕРА ИЗРЕЧЕНА**, надлежном основном јавном тужилаштву које координира групом за координацију и сарадњу у спречавању насиља у породици по месту пребивалишта жртве, органу старатељства и полицији. ~~Суд који је донео одлуку о изрицању мере за заштиту од насиља у породици дужан је да прати њено извршење преко јавног тужилаштва наведеног у ставу 1. овог члана, који о реализацији мере обавештава суд најмање на свака два месеца.~~“

Образложење упућеног предлога за измену Нацрта закона

Имајући у виду кратак временски рок који је јавном расправом дат за достављање предлога и коментара, Аутономни женски центар није био у могућности да напише детаљна образложења свих предложених измена.

Сви предлози за унапређење одредби овог закона су настали на основу искуства у пружању бесплатне правне помоћи у породичним поступцима, као и на основу података истраживања која је Аутономни женски центар спроводио везано за примену мера заштите од насиља у породици.

Предлози који се тичу увођења јасних стандарда у погледу прецизирања информација које морају да се прикупе како би суд, орган старатељства и вештаци могли да утврде шта је „најбољи интерес детета“ у сваком конкретном случају су базирани на упоредној пракси држава које су те стандарде већ унеле у своје Породичне законе.

Не слажемо се са наводима Радне групе да се изменама закона укидају рани бракови, ако је дозвољено закључење брака малолетницима старијим од 16 година који су стекли пуно пословно способност чињеницом да имају малолетно дете. Имајући у виду да Нацртом закона о изменама и допунама Кривичног законика није било предвиђено укидање ст. 4 чл. 190 КЗ, којом одредбом се аболира пунолетно лице које ступи у брак са малолетним лицем са којим противзаконито живи у ванбрачној заједници, **предложени изузетак у члана 7. Закона о изменама и допунама доводи малолетнике старије од 16 година у опасност од принудних/присилних бракова како пунолетно лице не би било кажњено у кривичном поступку.**

Као што смо већ навеле, сматрамо да је додавање новог става 2. чл. 43 који је предвиђен чланом 10. Закона о изменама и допунама **морала бити предмет шире јавне расправе**, јер је на овај начин **легаллизује противзаконито понашање родитеља** који ангажују сурогат мајке у иностранству и који на тај начин **чине кривично дело трговине људима (бебама) и крше одредбу чл. 35 Конвенције о правима детета**. Аутономни женски центар је сагласан са ставом ЕСЈП који је исказан у пресуди *Mennesson & Labassee v. France* да деца не треба да трпе последице незаконитог поступања намераваних родитеља. Међутим, у нашем контексту, не видимо да је Радна група разматрала последице по дете уколико би у изводу из МКР било наведено да мајчинство није утврђено. Да ли онда то значи да се мајчинство може накнадно утврђивати? Како ће се утврђивати ако је дете рођено донираном јајном ћелијом, што је најчешће случај, а у тим ситуацијама је Породичним законом забрањено утврђивање мајчинства? Шта ако дете, када порасте, жели да сазна ко је сурогат

мајка која га је родила, посебно ако је коришћена њена јајна ћелија? При томе не видимо на који начин ће онда бити примењен чл. 45 Закона о матичним књигама који наводи да се у матичне књиге уписује податак о материнству и податак о признању очинства. Не постоји могућност уписа признања материнства. Ако оваква одредба остане, постојаће ситуација у којој ће дете имати уписано име оца, али не и име мајке, иако су намеравани родитељи у браку. Таква одредба није у најбољем интересу ни детета јер по садашњим одредбама детету неће имати мајку, иако је можда фактички има, те у случају смрти јединог уписаног родитеља – оца, дете ће остати без законског заступника и старатељства.

Иако је Општим протоколом о заштити деце од злостављања и занемаривања још 2005.г. било наведено да ће се дете сматрати жртвом насиља у породици и када присуствује насиљу једног члана породице према другом, која одредба је поновљена у Општем протоколу о заштити деце од насиља (2022), те имајући у виду ратификована међународна документа која захтевају да се деци да статус жртава насиља породици и када сведоче насиљу, нисмо виделе да је Радна група предложила измене закона у том правцу. Стога је значајан број измена које је предложио Аутономни женски центар управо усмерен на операционализацију тог стандарда, као и на питање безбедности мал. детета приликом виђања са насилним родитељем, у складу са чл. 31 и 56 Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља према женама и насиља у породици.

Везано за допуну чл. 16 Измена и допуна, сматрамо да је обавеза суда, државног органа или независне институције, да детету које му се директно обраћа са проблемом, а које није у свом обраћању подржано од стране одрасло особе која брине о детету, да детету постави или посредује код службе бесплатне правне помоћи да се детету постави пуномоћник из редова адвоката. То је стандард који је предвиђен чл. 12 Конвенције о правима детета и постоји у значајном броју држава.

Предлог за измену чл. 17 измена и допуна је настао на основу искуства са насилним родитељем који своје право да добије информације о детету злоупотребљава на штету детета и користи као изговор да би даље застрашивао и срамотио дете у школском контексту. Стога је важно да буде прописано да се у тим ситуацијама информације траже и достављају искључиво електронским путем.

Из сличних разлога је предложена и измена чл. 24 измена и допуна, како би се терет доказивања да нешто није у најбољем интересу детета пребацио на родитеља или старатеља са којим дете не живи и који одбија да да сагласност везано за питања која се тичу битних питања за живот детета. У државама у којима је ова област детаљније и прецизније уређена, родитељ, старатељ или орган старатељства, који сматра да поступање родитеља који

непосредно брине о детету није у најбољем интересу детета (противи се вакцинацији, операцији, промени школе детета...) има могућност да поднесе тужбу за заштиту права детета и да тражи од суда изрицање забране родитељу који непосредно брине о детету да предузима одређене радње, односно да суд изрекне дозволу да одређена радња може бити предузета.

Предлог за измену чл. 26 измена и допуна представља усклађивање са чл. 48 Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља према женама и насиља у породици којом се забрањује процес обавезног алтернативног разрешења спорова када постоји сумња на насиље у породици. У оквиру бесплатне правне помоћи Аутономног женског центра често сведочимо Налазима и мишљењима органа старатељства којима се жене жртве насиља упућују заједно са насилним партнерима у Саветовалишта и друге установе, иако постоји очигледна несразмера у моћима, намерно понашање насилног партнера усмереног на урушавање ауторитета мајке детета као родитеља, и страх жена жртава насиља од даљег насиља.

Сматрамо да је у чл. 42 и 48 измена и допуна неопходно додати и ситуације које постоје у животу, а које се јављају у случајевима фемицида и сумњи на теже облике насиља према члановима своје породице – да отац деце који је убио мајку своје деце или је сексуално злостављао своје дете остаје законски заступник деце иако се налази у притвору или у затвору.

Везано за спорне предлоге наведене у чл. 73 измена и допуна, Аутономни женски центра поново истиче да се **новододате мере заштите од насиља у породици не могу сматрати мерама које су усмере на заштиту жртава**. Ради се о превентивним мерама подршке учиниоцима насиља за промену ставова и понашања, која понашања не морају бити индикована у сваком случају, нити ове мере делотворне. Имајући у виду да је кршење мера заштите кривично дело из ст. 5 чл. 194 КЗ, поставља се питање да ли ће се у кривичним поступцима кршење тих мера сматрати делом које треба да се гони по службеној дужности. Стога је предложено брисање новододатих тачака 6 и 7 и предложено додавање новог чл. 198а у коме ће бити прописана могућност оваквог упућивања али уз изречене постојеће мере заштите од насиља у породици.

Комитет правника за људска права - ЈУКОМ

Примедбе у односу на Нацрт закона о изменама и допунама Породичног закона

Општи коментар

Комитет правника за људска права - Јуком поздравља измене Породичног закона, нарочито у делу који се односи на проширивање појма детета до 18 година живота, укидање старосне границе за мишљење детета и забрану физичког кажњавања детета. Ипак, сматрамо да је, имајући у виду обим измена закона, рок од 3 недеље који је остављен за јавну расправу, изузетно кратак и не доприноси квалитету јавне расправе. Посебно треба имати у виду да су у овај рок ушли и ускршњи празници који су традиционално нерадни дани, те да је он заправо краћи него што то на папиру изгледа. Са жаљењем морамо да констатујемо да је ова измена Породичног закона пропуштена прилика да се реше нека од горућих питања из области дискриминације, нарочито у погледу односа између брачних и ванбрачних партнера, као и питање истополних партнерстава.

Истополна партнерства *de facto* постоје у нашем правном систему и остају изван видљивости закона при чему, супротно Уставу Републике Србије, ратификованим међународним уговорима и Закону о забрани дискриминације, велики број грађана који живе у истополним заједницама остаје дискриминисан. У овим партнерствима расту деца, која стварају породичну везу са партнером који им није родитељ. И деца постају предмет дискриминације у недостатку законске регулативе односа. У том смислу постоји и богата пракса Европског суда за људска права која указује на потребу да се ови односи регулишу. Видети: Олиари и други против Италије – ЕСЉП установљава позитивну обавезу државе да успостави правни оквир у регулисању истополних партнерстава, Федотова и други против Русије, Ц. Е. и други против Француске – права детета да виђа партнера из истополне заједнице који му није родитељ (29775/18 и 29693/19).

Предлози и сугестије на Нацрт закона о изменама и допунама Породичног закона

У члану 4 став 1. Породичног закона став 1 се мења тако да гласи: „Ванбрачна заједница је трајнија заједница живота два лица између којих не постоје брачне сметње“.

Став 2. истог члана мења се тако да гласи: „Ванбрачни партнери имају сва права и дужности као и брачни партнери“.

Члан 80 став 2. тачка 4. захтева се од родитеља да се укључе у посебне обуке о остваривању права детета и одговорном родитељству.

Ово брисати или оставити само као могућност, јер води злоупотреби посебно у случајевима када родитељ не врши или несавесно врши родитељско право и ако су испуњени услови за лишење родитељског права ту не видимо сврху „обуке“. Такође, није јасно на коју врсту обуке се мисли и ко конкретно држи те обуке, Орган старатељства поред свих послова из своје надлежности сигурно не држи и обуке тог типа. Нејасно је и како су и на којим методама засноване и осмишљене те обуке. Ово води злоупотреби и додатном умањењу значаја института лишења родитељског права које је иначе и поред свих услова јако тешко спровести јер орган старатељства углавном избегава ове поступке.

Чл. 103 став 3. брисати јер могућност давања сагласности од стране министарства и пре рока предвиђеног у ставу 2. истог члана (година дана) ионако је непримерено кратак и то може да води злоупотребама управо због кратких рокова.

Чл. 113 у ставу 4. реч „по правилу“ изменити у „искључиво“.

Коментар: Употребом речи „по правилу“ оставља се простор за могућност избора па је и за очекивати да ће се у већини случајева браћа и сестре раздвајати, што није пожељно а није ни у најбољем интересу деце раздвајати их приликом одласка у хранитељске породице, посебно у случајевима кад се већ издвајају из примарне породице.

Чл. 197 у ставу 2. тачку 10. допунити и другим облицима психичког (емоционалног) насиља и то:

Критиковање, омаловажавање, застрашивање, емоционално уцењивање и манипулација, претње одузимањем деце.

У истом члану додаје се нови став 3.

Насиљем у породици извршеном према детету у смислу ст.1. овог члана сматра се и сваки вид изложености детета насиљу у породици, било да је дете непосредно присутно или му је посредно изложено.

Став 3. постаје став 4.

Бришу се нови ставови 4. и 5. јер их је потребно ускладити са Законом о заштити података о личности посебно јер је исти у процедури измена.

Предложена допуна за конкретне облике емоционалног злостављања потребна је јер је оно једно од најопаснијих и најмање видљивих облика насиља а које оставља далекосежне и опасне последице по жртву насиља. Такође, разлог за уношење и ове врсте насиља је и то што жртве често и не знају да препознају да је и ово врста насиља исто опасна као и физичко, па се зато ређе и пријављује а посебно се тешко и доказује нарочито ако је касно пријављено. Из праксе се показало да је у већини случајева осим омаловажавања и константног критиковања и вређања једно од најопаснијих начина застрашивања жртве управо претња одузимањем детета.

Чл. 205 у ставу 6. овог члана треба изменити рок од 30 дана јер је превише за одлуку другостепеног суда, па би требало оставити рок од 15 дана а све у складу са начелом хитности у поступању код ових врста спорова.

Члан 226 – Пресуда у брачном спору – став 4 мења се тако да гласи – правноснажну пресуду у брачном спору суд без одлагања доставља матичару ради уписа у одговарајућу матичну књигу.

Мислимо да предложено решење по коме се пресуда доставља матичару ради уписа у матичну књигу венчаних није адекватно, будући да брачни спор може да произиђе и из ванбрачних односа и да у том случају пресуда, попут пресуде о самосталном вршењу родитељског права, треба да буде уписана у матичну књигу рођених детета, те да је стога адекватније употребити израз „одговарајућу матичну књигу“, а евентуално подзаконским актом разрадити шта се, када и у коју књигу уписује.

Члан 266 – у ставу 1. овог члана уместо „У спору за заштиту детета и у спору за вршење родитељског права“

Ставити формулацију „у свим поступцима у којима се одлучује о правима детета“, јер то могу бити и други поступци. Суд али и сви други поступајући органи дужни су да се руководе најбољим интересом детета у свим поступцима у којима се одлучује о правим детета, стога не видимо разлог да се ово односи само на поступак заштите права детета и

поступак код вршења односно лишења родитељског права, јер је и у поступку ради издржавања или заштите од насиља исто.

Најбољи интерес детета

Давно успостављен стандард „најбољи интерес детета“ већ одавно се злоупотребљава, и без јасног и прецизног дефинисања подложно је различитом тумачењу. Индиктори морају да постоје у закону али није неопходно састављати стриктну листу тј. Критеријуме за утврђивање најбољег интереса детета на начин на који је то урађено у овом нацрту јер је најбољи интерес детета нешто што треба ценити у складу са свим околностима конкретног случаја, и ценити их сваки посебно али и све заједно. Да би се овај стандард доследно примењивао и тумачио на прави начин критеријуми који су таксативно наведени би требало да буду само смернице којима би сви који се баве правима детета требало да се руководе а не да их слепо примењују. Требало би их формулисати тако да суд мора ценити сваки од ових критеријума понаособ али и све заједно и не треба оставити слободу у тумачењу да је овим набрајањем листа и завршена, већ да се осим ових критеријума суд свакако мора руководити и осталим личним својствима детета као и свим околностима конкретног случаја.

Додати као посебан индикатор код утврђивања најбољег интереса детета и: „Постојање породичног насиља извршеног према члану породице детета или њему блиског лица“.

Требало би **додати посебан став**: „Приликом процене најбољег интереса детета суд осим смерница из ст.2. овог члана цениће и све друге околности које су или које могу бити од значаја за дете у сваком конкретном случају.“ Критеријум под бр.7 брисати јер није јасно шта значи.

Партнери за демократске промене Србија (Партнери Србија)

Примедбе у односу на Нацрт закона о изменама и допунама Породичног закона

Опште примедбе у погледу усклађености Нацрта закона са Законом о заштити података о личности

Нацрт закона је делимично усклађен са Законом о заштити података о личности (ЗЗПЛ) и не обезбеђује доследну примену стандарда заштите података кроз све одредбе којима се уређује обрада података о личности.

Из текста Нацрта може се закључити да је приликом његове израде постојала свест о потреби заштите података о личности, пре свега у одредбама које се односе на вођење евиденција, регистара и документације. Међутим, обавеза усклађивања са ЗЗПЛ није спроведена системски и хоризонтално кроз цео текст закона, већ је заштита података уређена парцијално, неуједначено и у појединим деловима недовољно прецизно.

Посебно је проблематично то што се у више одредаба предвиђа обрада изузетно осетљивих података, укључујући податке о деци, младима, жртвама насиља, породичним односима, старатељству, усвојењу и хранитељству, без довољно јасног нормативног оквира у погледу:

- сврхе обраде (посебно проблематично у члану 197, ставови 4. и 5)
- врста података које се обрађују;
- категорија лица на која се подаци односе;
- руковоаца и евентуалних заједничких руковалаца;
- круга органа и службених лица која имају приступ подацима;
- рокова чувања и брисања података;
- начина остваривања права лица на увид, исправку и ограничење обраде;
- техничких и организационих мера заштите.

Најкритичнији пример представља члан 197, ставови 4. и 5, у којем нису довољно јасно дефинисани основни елементи обраде података, укључујући сврху обраде, врсте података, приступ подацима, статус руковоаца, као ни додатне гаранције имајући у виду посебно осетљиву природу података који се обрађују.

Поред тога, слични недостаци уочавају се и у одредбама које се односе на евиденције, регистре и документацију из других чланова Нацрта, као и у одредбама које уређују искључење јавности и заштиту података у поступцима пред судовима и органима управе.

Имајући у виду да се ради о обради података нарочито осетљивих категорија лица, неопходно је да Нацрт закона буде у целини и системски усклађен са ЗЗПЛ, како би обрада била законита, предвидива, сразмерна и ограничена на оно што је неопходно за јасно одређене сврхе.

У наставку су дати детаљни коментари и предлози у односу на појединачне чланове Нацрта закона.

Предлози и сугестије на Нацрт закона о изменама и допунама Породичног закона

Члан 197, предложени ставови 4. и 5. који гласе:

(4) РАДИ УНАПРЕЂЕЊА САРАДЊЕ, ПРАЂЕЊА ПОЈАВЕ, КОНТРОЛЕ ПОСТУПАЊА И ИЗВЕШТАВАЊА У СЛУЧАЈЕВИМА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ НАД ДЕЦОМ ИЛИ СУМЊЕ НА НАСИЉЕ, КОРИСТЕ СЕ ЕЛЕКТРОНСКЕ АПЛИКАЦИЈЕ И ПЛАТФОРМЕ У КОЈИМА СЕ ЕВИДЕНТИРАЈУ И ДРУГИ ОБЛИЦИ НАСИЉА ИЛИ СУМЊА НА НАСИЉЕ НАД ДЕЦОМ ИЛИ У КОЈИМА УЧЕСТВУЈУ ДЕЦА, У СКЛАДУ СА ЗАКОНОМ.

(5) АПЛИКАЦИЈЕ И ПЛАТФОРМЕ ИЗ СТАВА 3. ОВОГ ЧЛАНА, КОЈЕ СЕ ФИНАНСИРАЈУ ИЗ БУЏЕТА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, ПОДРЖАНЕ ОД СТРАНЕ МИНИСТАРСТВА НАДЛЕЖНОГ ЗА УНУТРАШЊЕ ПОСЛОВА, ЈАВНИХ ТУЖИЛАШТАВА И ЦЕНТАРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД, КОРИСТЕ СЕ ЗА ПРИЈАВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ НАД ДЕЦОМ И ДРУГИХ ОБЛИКА НАСИЉА НАД ДЕЦОМ У КОЈИМА УЧЕСТВУЈУ ДЕЦА ИЛИ СУМЊЕ НА НАСИЉЕ, КРОЗ ОБЕЗБЕЂЕНУ МОГУЋНОСТ ПРИЈАВЕ У ТОКУ 24 ЧАСА СЕДАМ ДАНА У НЕДЕЉИ.

Предлог: брисање ставова 4. и 5.

Образложење:

Ова одредба представља пример „широког овлашћења“ које у контексту заштите података о личности у Србији отвара врата системским ризицима. Према ЗЗПЛ, одредбе прописа којима се уређује обрада података о личности морају бити у складу са овим прописом (чл.

2. ст.2 ЗЗПЛ). Такође, према ЗЗПЛ, свака обрада података мора бити предвидива, сразмерна и неопходна. Имајући то у виду, предложене одредбе имају неколико критичних тачака које те стандарде нарушавају.

Пре свега, сврха обраде података је наведена широко („унапређење сарадње“, „праћење појаве“), и у том смислу одредба није у складу са начелом ограничења сврхе (чл. 5. ст. 1. т. 2. ЗЗПЛ). Недостаје прецизност у сврси - да ли је она статистичка, оперативна (вођење поступка), или превентивна? Ризик од овакве одредбе лежи у чињеници да се подаци прикупљени ради хитне заштите детета (оперативна сврха) могу лако "прелити" у статистичке или профилне сврхе. Или без јасно постављене сврхе користити за различите „потребе“ различитих органа. На пример, у зависности од тога колико тзв. апликације буду технолошки напредне, систем би могао да почне да аутоматски рангира „ризичне породице“ на основу броја „сумњи“, што води ка алгоритамској дискриминацији без људског надзора. Сврха или уколико има више сврха- све оне треба да буду наведене (као што се на пример наводе сврхе код евиденција у члану 289, и другим члановима који се односе на евиденције).

Даље, предложене одредбе нису у складу са начелом минимизације података чл. 5. ст. 1. т. 3. ЗЗПЛ). Одредба помиње „и друге облике насиља“ и „сумњу на насиље“, што отвара врата прикупљању великог броја непроверених података без јасног критеријума неопходности и начина њихове употребе (сврхе).

Посебно важно, предложене одредбе не садржи ни минимум неопходне прецизности у погледу субјеката који врше обраду података. Из самог текста није могуће утврдити ко има својство руковоаца подацима о личности, односно да ли је то министарство надлежно за унутрашње послове, јавна тужилаштва, центри за социјални рад, неки други орган, или више органа у режиму заједничког руковања. Посебно је проблематично што није јасно ни на нивоу врсте органа ко има приступ подацима који се уносе у ове апликације и платформе, нити по ком правном основу. Одредба упућује на то да су платформе „подржане“ од стране више институција, али се из такве формулације не може закључити: ко уноси податке; ко има право увида; ко може вршити измене и брисање; ко доноси одлуке о даљем коришћењу података; да ли приступ имају само овлашћена службена лица или и шири круг запослених.

Оваква непрецизност је нарочито проблематична имајући у виду осетљивост података који се могу обрађивати, укључујући податке о деци, податке о породичним односима, наводима о насиљу, сумњама на извршење кривичних дела, као и друге податке који по својој природи могу представљати посебне врсте података о личности у смислу ЗЗПЛ.

Уколико је намера законодавца да више органа има приступ истом систему, неопходно је изричито уредити однос заједничког руковања, укључујући јасну поделу надлежности, сврха обраде, нивоа приступа и одговорности сваког органа, у складу са одредбама ЗЗПЛ које се односе на заједничке руковоце.

Коначно, одредба не предвиђа начин информисања лица на која се подаци односе о томе ко, у које сврхе, под којим условима, прикупља податке о њима, као и ко им има приступ, колико се подаци чувају и слично, чиме се крши начело транспарентности (5. ст. 1. т 1. ЗЗПЛ).

Даље, израз „електронске апликације и платформе“ је превише генерички. ЗЗПЛ захтева да закон који прописује обраду података буде прецизан у погледу:

Врсте података који се обрађују; Категорије лица (да ли се уносе подаци и о жртви и о потенцијалном насилнику?); Рокова чувања (на пример да ли „сумња“ на насиље остаје у систему заувек?).

Увођење „СУМЊЕ НА НАСИЉЕ“ у електронске апликације и платформе

У Србији, где базе података често немају аутоматизоване механизме за брисање, уношење „сумње“ у централизовану платформу (МУП, Тужилаштво, ЦСР) може створити вечити дигитални досије. Одредба у овом облику даје бланко овлашћење држави да прикупља и дели изузетно осетљиве податке на основу субјективних процена („сумња“), без јасно дефинисаних кочница. Да би била усклађена са ЗЗПЛ-ом, она би морала прецизно да ограничи врсту података, круг корисника и обавезно брисање у случају одбацивања сумње.

Ако се сумња покаже као неоснована, а систем не предвиђа строгу обавезу брисања у кратком року, грађанин остаје трајно „маркиран“. То може утицати на будућа права на старатељство, запослење или чак социјалну помоћ, без да је лице икада процесуирано или осуђено. Ово је посебно важно имајући у виду да се због сумње на насиље у тзв. апликацији могу наћи и пунолетна и малолетна лица.

У контексту Србије, кључни идентификатор у овим тзв. апликацијама биће ЈМБГ. Будући да став 5. предвиђа интероперабилност (дељење података) између полиције, тужилаштва и социјалних радника, ствара се огромна, централизована база најосетљивијих података.

То носи велики безбедносни ризик. Историја цурења података из државних регистара у Србији (од базе грађана до здравствених картона) сугерише да би оваква платформа била „магнет“ за злоупотребе. Такође, оваква централизација у контексту Србије носи и високе

друштвене ризике у погледу цурења информација - информације о „сумњи на насиље“ у медије (таблоиде) могу уништити живот породице пре него што било каква истрага почне.

Недостатак Заштите по дизајну (Privacy by Design)

Одредба је бланкетна - она каже да ће се платформе користити „у складу са законом“, али не дефинише заштитне мере директно. У том смислу, у самом пропису се морају поставити ограничења, тј додатне мере заштите, посебно имајући у виду да подаци у бази могу спадати и у категорију посебних врста података (чл. 17 ЗЗПЛ). Додатне гаранције подразумевају да Закон пропише:

- ко тачно има приступ;
- колико се подаци чувају (рок чувања);
- како грађанин остварује увид и тражи исправку (транспарентност).

Члан 197, предложени ставови 4. и 5. у контексту са чланом 289 Евиденција и документација о насиљу у породици

Није јасно да ли су предложени ставови члана 197. у вези са евиденцијом и документацијом о насиљу у породици из члана 289. Нацрта, нити какав је однос између ова два механизма обраде података.

Посебно остаје неразјашњено да ли „електронске апликације и платформе“ из члана 197. представљају нови, засебан систем евидентирања података, или су технички део евиденције и документације коју, у складу са чланом 289, води орган старатељства.

Уколико је реч о истој или повезаној евиденцији, потребно је то изричито прописати ради правне сигурности, јасног одређивања сврхе обраде, руковоаца подацима, приступа подацима и рокова чувања. У супротном, у складу са горенаведеним неопходно је јасно прописати на шта се односи обрада података из члана 197 у вези са електронским апликацијама и платформама.

Сугестије и предлози на члан 289 – Евиденција и документација о насиљу у породици

(1) Пресуду у спору за заштиту од насиља у породици суд је дужан да одмах достави како органу старатељства на чијој територији има пребивалиште односно боравиште члан породице према коме је насиље извршено, тако и органу старатељства на чијој територији има пребивалиште односно боравиште члан породице против кога је мера заштите одређена. (2) Орган старатељства дужан је да води евиденцију и документацију како о лицима према којима је насиље извршено, тако и о лицима против којих је одређена мера заштите. (3) СВРХА ВОЂЕЊА ЕВИДЕНЦИЈЕ И ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ИЗ СТАВА 2.

ОВОГ ЧЛАНА ЈЕ: 1. НА ОСНОВУ ПРЕСУДЕ О ИЗРИЦАЊУ МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ПОТПУНО И ЈЕДИНСТВЕНО ЕВИДЕНТИРАЊЕ ПОДАТАКА О ЛИЦИМА ПРЕМА КОЈИМА ЈЕ ИЗВРШЕНО НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ И ЛИЦИМА ПРОТИВ КОЈИХ ЈЕ ОДРЕЂЕНА МЕРА ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ; 2. ПРЕДЛАГАЊЕ И ПРЕДУЗИМАЊЕ ПОТРЕБНИХ МЕРА У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ; 3. ОБАВЉАЊЕ СТАТИСТИЧКИХ ИСТРАЖИВАЊА, АНАЛИЗА ПОДАТАКА И ИЗРАДА ИЗВЕШТАЈА ПОТРЕБНИХ ЗА ОБАВЉАЊЕ ПОСЛОВА ИЗ НАДЛЕЖНОСТИ ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА И МИНИСТАРСТВА НАДЛЕЖНОГ ЗА ПОРОДИЧНУ ЗАШТИТУ. (4) ПОДАЦИ КОЈИ СЕ ОБРАЂУЈУ МОРАЈУ БИТИ ПРИМЕРЕНИ, БИТНИ И ОГРАНИЧЕНИ НА ОНО ШТО ЈЕ НЕОПХОДНО У ОДНОСУ НА СВРХУ ОБРАДЕ.

(5) Начин вођења евиденције и документације прописује министар надлежан за породичну заштиту

Иако члан 289 предвиђа сврхе вођења евиденције и документације, предложена одредба и даље не садржи довољно прецизне елементе неопходне за закониту и предвидиву обраду података о личности у смислу Закона о заштити података о личности.

Пре свега, није јасно које се конкретне врсте података прикупљају и обрађују у оквиру ове евиденције за сваку од наведених сврха. Даље, из текста се може стећи утисак да се иста врста података користи за све прописане сврхе, односно и за оперативну сврху поступања у конкретном предмету, и за статистичка истраживања, анализу података и израду извештаја. Неопходно је јасно разграничити које категорије података се користе за коју сврху, како би се спречила прекомерна или накнадно проширена употреба података.

Посебно није довољно уређено питање приступа подацима. Иако се из одредбе види да евиденцију води орган старатељства, није јасно да ли приступ има искључиво тај орган или и други органи и институције. Уколико приступ имају други органи (нпр. полиција, тужилаштво, судови, министарство), потребно је прецизно прописати ко тачно има приступ, у ком обиму и за коју сврху. Приступ подацима мора бити строго ограничен у складу са надлежностима, јер није прихватљиво да сва службена лица различитих органа имају исти ниво увида у све податке.

Такође, недостаје одредба о року чувања података, односно није прописано колико дуго се подаци задржавају у евиденцији и када се бришу или архивирају. Ово је посебно важно имајући у виду осетљивост података и потребу да се избегне њихово неограничено чување.

Коначно, одредба не уређује на који начин лице на које се подаци односе може остварити своја права, укључујући право на увид, исправку нетачних података, ограничење обраде и добијање информација о томе ко има приступ подацима, што је од значаја за поштовање начела транспарентности и права лица у складу са ЗЗПЛ.

Исти предлози и коментари се односе и на евиденције предвиђене члановима: Јединствени лични регистар усвојења - Члан 316; Евиденција и документација о усвојењу - Члан 327; Поступак заснивања хранитељства - Члан 328 део у вези са евиденцијама као и 328а којим се уводи Регистар хранитељства; Евиденција и документација о стављању под старатељство - Члан 340.

У свим овим члановима су на готово истоветан начин предвиђене сврхе обраде података, међутим нису прописане врсте података у односу на сврхе које су прописане; питање приступа подацима, рокови чувања података; остваривање права лица у вези са обрадом података.

Неусаглашеност одредаба које се односе на искључење јавности и заштиту података у поступцима уређеним Нацртом закона (чланови 206, 291а, 323 и 331)

Потребно је додатно образложити и уједначити одредбе Нацрта које се односе на искључење јавности и заштиту података у поступцима који се воде пред судом и органом управе.

Наиме, чланови 206, 323 и 331, поред правила о искључењу јавности, изричито прописују да се поверљивост података садржаних у судским списима обезбеђује у складу са законом о заштити података о личности, чиме се јасно успоставља веза између процесних правила и режима заштите података.

С друге стране, члан 291а прописује само да је у поступку пред органом управе који је у вези са породичним односима јавност искључена, без икаквог упућивања на примену правила о заштити података о личности.

Оваква неуједначеност може створити утисак да је законодавац различито приступио заштити података у суштински сличним, а често и веома осетљивим поступцима. Искључење јавности само по себи не значи аутоматски и довољно јасно уређен режим заштите и приступа подацима. Потребно је изричито прописати да се и у поступцима пред органом управе обезбеђује заштита података у складу са Законом о заштити података о личности.

Посебно имајући у виду да се у овим поступцима обрађују подаци о деци, породичним односима, евентуалном насиљу, здравственом и социјалном статусу, изостанак овакве одредбе у члану 291а може довести до правне несигурности и различитог тумачења у пракси.

Коришћење термина „поверљивост“ у члановима 206, 323 и 331

Потребно је размотрити и терминолошко усклађивање Нацрта Закона са Законом о заштити података о личности.

У члановима 206, 323 и 331 користи се термин „поверљивост података”, док ЗЗПЈ као системски закон користи шири и прецизнији концепт „заштите података о личности”.

Термин „поверљивост” превасходно упућује на ограничење приступа и заштиту од неовлашћеног откривања података, док заштита података о личности обухвата значајно шири скуп обавеза и гаранција, укључујући законитост обраде, ограничење сврхе, минимизацију података, тачност, рокове чувања, безбедност обраде, права лица на увид и исправку, као и одговорност руковоаца.

С тим у вези, сматрамо да би било правно прецизније и усклађеније са ЗЗПЈ да се уместо термина „поверљивост података” користи формулација „заштита података о личности у складу са Законом о заштити података о личности”, како би било јасно да се не ради само о тајности података, већ о примени свих стандарда прописаних ЗЗПЈ.

Ужички центар за права детета и Мрежа организација за децу Србије

Примедбе у односу на Нацрт закона о изменама и допунама Породичног закона

Коментари и предлози су структурирани према релевантним Препорукама Комитета за права детета УН од 10. јуна 2023. године.

Предлози и сугестије на Нацрт закона о изменама и допунама Породичног закона

1. Специјализоване обуке судија и вештака

Референтна препорука

8 (19) ојача своје напоре да обезбеди адекватну и систематску обуку, односно сензибилизацију у вези са правима детета професионалним групама које раде са децом и за децу, као што су чланови парламента, судије, адвокати, здравствено особље, наставници, директори школа, академици, социјални радници, медијски професионалци и други;

Коментар

Нацрт измена и допуна закона (у даљем тексту: нацрт) не предвиђа измене у овом делу што је велика штета, јер ова област права има пуно посебних карактеристика које упућују на нужност специјализације како судова тако и свих стручних лица која помажу суду у доношењу одлука.

Предлог је да се инсистира на КОНТИНУИРАНОЈ ОБУЦИ судија и специјализацији вештака који могу да поступају у овим предметима. Ова обука може бити предмет Закона о судијама.

2. Дефиниција детета, појмови малолетан и пунолетан, стицање потпуне пословне способности и малолетнички бракови

Референтне препоруке

1. 9 (21) донесе национални законодавни инструмент којим би се обезбедила законска дефиниција појма дете у складу са чланом 1. Конвенције, измени свој Породични закон и да уклони све изузетке који омогућавају брак за млађе од 18 година.

Предложене измене из нацрта закона:

Измене у члану 6. закона

(1) ДЕТЕ ЈЕ СВАКО ЉУДСКО БИЋЕ КОЈЕ НИЈЕ НАВРШИЛО 18 ГОДИНА ЖИВОТА УКОЛИКО НИЈЕ СТЕКЛО ПОТПУНУ ПОСЛОВНУ СПОСОБНОСТ ПРЕ ПУНОЛЕТСТВА У СКЛАДУ СА ОВИМ ЗАКОНОМ.

(2) ПРАВА ДЕТЕТА СУ НЕДЕЉИВА, УЗАЈАМНО ПОВЕЗАНА И ЦЕЛОВИТО СЕ ОСТВАРУЈУ.

Измене у члану 23.

(1) Брак не може склопити лице које није навршило 18. годину живота, ИЗУЗЕВ МАЛОЛЕТНОГ ЛИЦА ИЗ ЧЛАНА 11. СТАВ 3. ОВОГ ЗАКОНА КОЈЕ ЈЕ ОДЛУКОМ СУДА СТЕКЛО ПОТПУНУ ПОСЛОВНУ СПОСОБНОСТ

Коментар:

У овом делу коментар је обједињен јер се начин на који се дефинишу појмови „малолетан“ „пунолетан“, „дете“, потпуна пословна способност и следствено парнична односно процесна способност у управном поступку (која увек прати пословну способност) препилићу и рефлектују кроз цео грађанско правни и управноправни систем.

Комитет захтева да свака уговорница тежи искорењавању малолетничких бракова односно бракова које закључују лица млађа од 18 година и ова материја је од посебног значаја па је коментар у погледу тих питања обједињен.

Преглед норми којима се дефинише појам „дете“ „пунолетство“ „потпуна пословна способност“:

ДЕТЕ ЈЕ СВАКО ЉУДСКО БИЋЕ КОЈЕ НИЈЕ НАВРШИЛО 18 ГОДИНА ЖИВОТА УКОЛИКО НИЈЕ СТЕКЛО ПОТПУНУ ПОСЛОВНУ СПОСОБНОСТ ПРЕ ПУНОЛЕТСТВА У СКЛАДУ СА ОВИМ ЗАКОНОМ.

Ако лице **није** стекло потпуно пословну способност пре 18. године не постоји проблем ни у дефиницијама ни у пракси.

Међутим, изузетак који постоји када се потпуна пословна способност стиче пре навршених 18. година ствара неодрживе правне ситуације.

Пунолетство и стицање потпуне пословне способности уређени су чланом 11. ПЗ.

Члан 11 ПЗ

(1) Пунолетство се стиче са навршеном 18. годином живота.

(2) Потпуна пословна способност стиче се пунолетством И ДАВАЊЕМ ДОЗВОЛЕ СУДА ЗА СТИЦАЊЕ ПОТПУНЕ ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ МАЛОЛЕТНОМ ЛИЦУ ИЗ СТАВА 3. ОВОГ ЧЛАНА.

У ставу 3 истог члана (који се не мења) каже се:

(3) Суд може дозволити стицање потпуне пословне способности малолетном лицу које је навршило 16. годину живота, а постало је родитељ и достигло је телесну и душевну зрелост потребну за самостално старање о сопственој личности, правима и интересима.

У овом моменту пунолетство се стиче на основу закона са навршених 18. година.

Потпуна пословна способност се стиче пунолетством или дозволом суда (под условима које закон прописује).

То значи да су лица која су стекла потпуну пословну способност малолетна лица са потпуном пословном способношћу. Значи, у правном промету се појављују малолетне особе која има потпуну пословну способност. Малолетна особа која има потпуну пословну способност применом дефиниције детета из нацрта закона више се не сматра дететом.

Надаље, дете тј. особа која нема потпуну пословну способност има законског заступника (родитеља чл. 68 ст. 2 ПЗ). Малолетно лице које је стекло пословну способност нема законског заступника.

Ради приказа значаја усклађивања терминологије и јаснијег дефинисања појмова наводим следеће одредбе других закона:

Закон о општем управном поступку у члану 46. каже:

„Странка која је потпуно пословно способна може сама да предузима радње у поступку (процесна способност).“

Али каже у члану 126 став 4 да саслушању малолетног сведока присуствује законски заступник. Што значи да овај закон изједначава малолетно лице са лицем којем је потребан законски заступник тј под малолетним лицем сматра лице које нема потпуну пословну способност, што породични закон не чини.

Ево неколико последица нејасне терминологије у самом нацрту ПЗ:

Члан 218 ПЗ

СТАРАТЕЉ МАЛОЛЕТНОГ ИЛИ ПУНОЛЕТНОГ СУПРУЖНИКА КОЈИ ЗБОГ ОГРАНИЧЕЊА ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ НИЈЕ У МОГУЋНОСТИ САМОСТАЛНО ДА ПОДНЕСЕ ТУЖБУ, МОЖЕ ПОДНЕТИ ТУЖБУ ЗА

ПОНИШТЕЊЕ БРАКА САМО УЗ ПРЕТХОДНУ САГЛАСНОСТ ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА.

Особа која има потпуну пословну способност не може да има старатеља и нема законског заступника, то значи да више не постоје малолетни супружници који имају старатеља.

Члан 124 ПЗ

Под старатељство се стављају дете без родитељског старања (малолетни штићеник) или пунолетно лице које је лишено пословне способности **ЧИЈА ЈЕ ПОСЛОВНА СПОСОБНОСТ ОГРАНИЧЕНА** (пунолетни штићеник).

С обзиром да лицу које је стекло потпуну пословну способност не треба родитељско старање, оно не може бити стављено ни под старатељство. Ипак и овде се користи појам малолетни штићеник, а видели смо да се појам малолетно лице и лице без потпуне пословне способности (дете) не изједначавају.

Коментар у погледу малолетничких бракова

Породични закон без обзира на законске измене и даље дозвољава да особа млађа од 18 година може да закључи брак. Нови услови јесу унапређење правне сигурности и статуса особе која се нађе у тој ситуацији.

Измене које су уведене стварају једну битну разлику у поступку закључења брака лица млађег од 18 година. Више не постоји институт дозволе за закључење брака малолетног лица без стицања пословне способности. Закључење брака је условљено стицањем потпуне пословне способности дозволом суда и условљено је са три кумулативна услова: (а) да је постало родитељ и да је досегло телесну и душевни зрелост за самостално старање о сопственој личности правима и интересима и да има више од 16 година. Доследном применом постављених дефиниција појмова такво лице више није дете али јесте малолетна особа.

3. Најбољи интереси детета

Референтна препорука

11(25) У светлу Општег коментара бр. 14 (2013) о праву детета да његови најбољи интереси имају примарни значај, Комитет препоручује да држава уговорница ојача своје напоре како би се осигурало да се ово право на одговарајући начин интегрише и доследно тумачи и примењује у свим законским, управним и судским поступцима и одлукама, као и у свим политикама, програмима и пројектима који су релевантни за децу и имају утицај на децу. У том смислу, држава потписница се подстиче да развија процедуре и критеријуме којима се пружају смернице свим релевантним лицима у

власти за одређивање најбољег интереса детета у свакој области и за давање потребне тежине интересима детета као примарном значају.

Предложене измене садржане у нацрта закона са сугестијама у погледу нових формулација. Сугестије су дате у италић формату слова:

Дужност суда

Члан 266.

~~(1) У спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права суд је увек дужан да се руководи најбољим интересом детета.~~

~~СУД ЋЕ УТВРДИТИ НАЈБОЉИ ИНТЕРЕС ДЕТЕТА НАРОЧИТО ПОЛАЗЕЋИ ОД СЛЕДЕЋЕГ~~

Поступајући орган ће утврдити најбољи интерес детета, и најбољи интерес детета узети у обзир пре свих других интереса, узимајући у обзир све важне чињенице појединачно и све чињенице заједно, а најмање:

~~: 1. ПРАВА ДЕТЕТА; Да су права детета остварена и заштићена у највећој могућој мери 2. МИШЉЕЊА И ЖЕЉА ДЕТЕТА; 3. ПОЛА, УЗРАСТА, РАЗВОЈНИХ СПОСОБНОСТИ ДРУГИХ ЛИЧНИХ СВОЈСТАВА ДЕТЕТА; 4. ПОТРЕБЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТА И ЗДРАВЉА ДЕТЕТА; 5. ПОТРЕБЕ ОСИГУРАЊА БЕЗБЕДНОСТИ ДЕТЕТА; 6. ПОТРЕБЕ ФИЗИЧКОГ, ЕМОЦИОНАЛНОГ, ОБРАЗОВНОГ, СОЦИЈАЛНОГ И ДРУГОГ РАЗВОЈА ДЕТЕТА; 7. УВАЖАВАЊА ДЕТЕТОВОГ ДОЖИВЉАВАЊА ВРЕМЕНА И ПОСЛЕДИЦА КОЈЕ НЕОПРАВДАНО ОДЛАГАЊЕ ДОНОШЕЊА ОДЛУКЕ МОЖЕ ИМАТИ НА ДЕТЕ; стечених капацитета детета 8. ПРЕТХОДНИХ ИСКУСТАВА И ОКОЛНОСТИ У КОЈИМА ДЕТЕ ЖИВИ; 9. КВАЛИТЕТА ОДНОСА КОЈЕ ЈЕ ДЕТЕ УСПОСТАВИО СА РОДИТЕЉИМА, ЧЛАНОВИМА ПОРОДИЦЕ ИЛИ ДРУГИМ ЛИЦИМА И НЕПОСРЕДНИХ И ДУГОРОЧНИХ ЕФЕКТА И ПОСЛЕДИЦА ОДРЖАВАЊА ТИХ ОДНОСА; 10. ПОТРЕБЕ ОЧУВАЊА СТАБИЛНОСТИ И КОНТИНУИТЕТА ОДНОСА СА РОДИТЕЉИМА, ПОРОДИЦОМ И СРЕДИНОМ ИЗ КОЈЕ ДЕТЕ ПОТИЧЕ ИЛИ У КОЈОЈ БОРАВИ И УТИЦАЈА ПРОМЕНЕ СРЕДИНЕ; ПОТРЕБЕ ОЧУВАЊА ПОРОДИЧНИХ ОДНОСА, А НАРОЧИТО ОДНОСА СА БРАЋОМ И СЕСТРАМА; постојање и квалитет успостављених социјалних односа навикнутост на средину 12. УТИЦАЈА ОДВАЈАЊА ОД РОДИТЕЉА, ДРУГИХ ЧЛАНОВА ПОРОДИЦЕ, А НАРОЧИТО ОД БРАЋЕ И СЕСТАРА; 13. ПОТРЕБЕ ОЧУВАЊА ЛИЧНОГ И ПОРОДИЧНОГ ИДЕНТИТЕТА; 14. КУЛТУРНЕ, НАЦИОНАЛНЕ, ЕТНИЧКЕ, ВЕРСКЕ И ЈЕЗИЧКЕ ПРОИПАДНОСТИ, ОДНОСНО ПОРЕКЛА ДЕТЕТА; 15. ДРУГИХ ОКОЛНОСТИ, ЛИЧНИХ СВОЈСТАВА И СТАЊА КОЈА МОГУ ДА УТИЧУ НА ДОБРОБИТ ДЕТЕТА. 15. капацитет лица~~

koja se staraју o detetu za obezbeђивање потреба детета; (здравствених, развојних, образовних, психолошких, емоционалних и социјалних).

Став 3 предметног члана треба да постане тачка 4 става 5. истог члана.

Коментар

Суд је дужан да примењује начело најбољег интереса у СВИМ поступцима који се тичу детета, (нпр. поступку ради издржавања, поступку заштите од насиља). Не постоји разлог да се посебно наводе поступак заштите и поступак у вези вршења, односно лишења родитељског права. Потребно је ово најважније руководно начело дефинисати у уводном делу закона међу принципима.

Листа критеријума треба да постоји у закону, али не сме бити написао као да постоји хијерархија међу критеријумима (ако изузмемо очување дететовог живота, здравља и безбедности). Холистички приступ правима детета упућује на норму у којој се неће правити хијерархија у смислу да ће суд **нарочито** водити рачуна о... Предлажемо следећу формулацију:

Поступајући орган ће утврдити најбољи интерес детета, и његов најбољи интерес узети у обзир пре свих других интереса, узимајући у обзир све важне чињенице појединачно и све чињенице заједно, а НАЈМАЊЕ:

1. Да су права детета остварена и заштићена у највећој могућој мери;
2. Мишљења детета-. Жеља не треба да буде садржана у тексту као пролазна, и веома субјективна категорија није подобна за независно утврђивање и не треба да буде у листи критеријума.
3. ~~УВАЖАВАЊА ДЕТЕТОВОГ ДОЖИВЉАВАЊА ВРЕМЕНА И ПОСЛЕДИЦА КОЈЕ НЕОПРАВДАНО ОДЛАГАЊЕ ДОНОШЕЊА ОДЛУКЕ МОЖЕ ИМАТИ НА ДЕТЕ~~ – овај критеријум није сасвим јасан па га је потребно уклонити.
4. ~~ПОТРЕБЕ ОЧУВАЊА СТАБИЛНОСТИ И КОНТИНУИТЕТА ОДНОСА СА РОДИТЕЉИМА, ПОРОДИЦОМ И СРЕДИНОМ ИЗ КОЈЕ ДЕТЕ ПОТИЧЕ ИЛИ У КОЈОЈ БОРАВИ И УТИЦАЈА ПРОМЕНЕ СРЕДИНЕ~~ - овај критеријум у себи крије неколико проблема: (а) право је детета да има очуване односе са оба родитеља па је одредба која се тиче континуитета односа са родитељима сувишна; (б) породица није дефинисана законом па је у овом смислу боље дефинисати сроднике и друга лица који могу бити обухваћени овом одредбом, јер термин породица није одређен на општи начин који се може применити на ову ситуацију; (в) овом одредбом се даје вредносна предност континуитету и стабилности за дете што не мора бити тако код сваког појединачног детета, стога је довољно нагласити да „суд *цени односе детета са другим сродницима, браћом и сестрама, другим лицима од значаја за његов*

живот, успостављеним социјалним релацијама, навикнутост на средину“; (у конкретној ситуацији, можда је за дете најбоље да не буде у датој средини са којом има континуитет). Остали критеријуми су уобичајени у судској пракси.

Додати следећи критеријум: КАПАЦИТЕТ ЛИЦА КОЈА СЕ СТАРАЈУ О ДЕТЕТУ ЗА ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ПОТРЕБА ДЕТЕТА; (ЗДРАВСТВЕНИХ, РАЗВОЈНИХ, ОБРАЗОВНИХ, ПСИХОЛОШКИХ, ЕМОЦИОНАЛНИХ И СОЦИЈАЛНИХ)

4. Мишљење детета

Референтна препорука

13(29) У складу са чланом 12 Конвенције и у светлу Општег коментара бр. 12 (2009) о праву детета да се саслуша његово мишљење, Комитет подстиче државу уговорницу да осигура да се ставовима деце посвети дужна пажња, у породици, у школама, у судовима и у свим релевантним административним и другим поступцима у вези са њима кроз, између осталог, усвајање одговарајућих закона, обуку стручњака, успостављање специфичних активности у школама и опште подизање свести. Комитет такође подстиче државу уговорницу да сарађује са релевантним актерима у ширењу информација о Конвенцији и да ојача стварање смисленог простора кроз који деца могу да утичу на јавну политику.

Предложене измене садржане у нацрта закона са сугестијама у погледу нових формулација. Сугестије су дате у италијанском формату слова.

(5) Дете које је навршило 10. годину живота СЕ МОЖЕ САМО односно преко неког другог лица или установе, обратити суду или, органу управе ИЛИ ЗАШТИТНИКУ ГРАЂАНА И ДРУГИМ НЕЗАВИСНИМ ДРЖАВНИМ ОРГАНИМА КОЈИ СЕ БАВЕ ЗАШТИТОМ ЉУДСКИХ И МАЊИНСКИХ ПРАВА и затражити помоћ у остваривању свог права на слободно изражавање мишљења.

Коментар

Ова одредба је непрецизна и сувишна. Дете се иначе може обратити заштитнику грађана када сматра да му је повређено неко право од стране органа управе. Нема никаквог оправдања да се обраћа заштитнику пре него органу управе непосредно ради остваривања права пред тим органом. Осим тога, дете се не може обратити заштитнику грађана и другим државним органима... ради помоћи у обраћању суду.

Предлог:

Уколико законодавац има стварну намеру да се прецизира начин обраћања детета ова норма треба да буде из два дела: први - право детета; други - обавеза поступајућег органа:

1. део - *Дете које је навршило 10. годину живота СЕ МОЖЕ САМО односно преко изабраног лица обратити суду или органу управе који води поступак ради непосредног исказивања мишљења пред органом.*

Дете које је навршило 10. годину живота, или лице које дете изабере, се може обратити суду или органу управе НЕПОСРЕДНО или преко органа старатељства који има обавезу да пружи помоћ детету у обраћању суду или органу управе (следствено треба проширити надлежност органа старатељства).

2. део – *Орган старатељства има обавезу да извести поступајући орган да му се дете обратило ради исказивања мишљења у поступку.*

Суд уређује пословником начин на који се детету пружа помоћ да би се обратило поступајућем судији.

Поступак пружања помоћи детету од стране органа старатељства уређује министар надлежан за породицу.

5. Превенција насиља и друге одредбе које се тичу заштите од насиља

Референтне препоруке

15 (33) осигура успостављање превентивних механизма за заштиту деце са интелектуалним и другим психосоцијалним оштећењима од било које врсте физичког или сексуалног насиља и да успостави обавезне обуке о насиљу над децом за све релевантне стручњаке;

16 (35) (Б) успостави националну базу података свих случајева насиља над децом, и да спроведе свеобухватну процену размера, узрока и природе таквог насиља;

Коментар

На овом месту налази се коментар у односу на све предложене измене у погледу заштите од насиља у породици, а потом и напомене око пропуста који постоје. Предлози формулације норми дати су у италијанском формату слова.

Дефиниција насиља у породици (члан 197...ПЗ) може бити унапређена на следећи начин:

Додавањем термина „контрола“ И ОГРАНИЧАВАЊЕ СЛОБОДЕ КРЕТАЊА ИЛИ КОМУНИЦИРАЊА СА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА;

ПРОГАЊАЊЕ, (додати и) ухођење и претње, учињено и путем дигиталних канала и друштвених мрежа;

И додати следећу одредбу:

(3) *насиљем у породици извршеном према детету, у смислу става 1 овог члана, сматра се и сваки вид изложености детета насиљу у породици.*

Постојећем сету мера заштите од насиља у породици, у нацрту су додате две мере које нису мере заштите од насиља па их треба друкчије уредити:

Додати су:

6. ИЗДАВАЊЕ НАЛОГА ЗА УКЉУЧИВАЊЕ У ПСИХОСОЦИЈАЛНИ ТРЕТМАН ИЛИ СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ ПРОГРАМ ПОЧИНИОЦА—*за починиоце НАСИЉА У ПОРОДИЦИ;*

7. ИЗДАВАЊЕ НАЛОГА ЗА ЛЕЧЕЊЕ ОД БОЛЕСТИ ЗАВИСНОСТИ.

Обе предложене мере не одговарају дефиницији мера заштите која је дата у ставу 1. члана 198. ПЗ који каже „Против члана породице који врши насиље суд може одредити једну или више мера заштите од насиља у породици, којом се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице.“ Дакле, мере заштите су у овом моменту ограничене на мере којима се ограничава или забрањује одржавање личних односа. Да би нове мере могле да се нађу на списку мера неопходно је променити дефиницију мера за спречавање понављања насиља (како их закон зове мере заштите). Сматрамо да то није добар пут.

Предлог

Предлаже се да се члан 198. ПЗ не мења, него да се дода **НОВИ ЧЛАН (198а)** у којем се каже да суд може да учиниоцу насиља, уз меру заштите, да налажи неке од ново предложених мера.

Члан 198.

(1) Против члана породице који врши насиље суд може одредити једну или више мера заштите од насиља у породици, којом се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице.

(2) Мере заштите од насиља у породици јесу: 1. издавање налога за иселење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности; 2. издавање налога за уселење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности; 3. забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености; 4. забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице; 5. забрана даљег узнемиравања члана породице (*која може да садржи прецизно наведе радње*);

Члан 198а.

Суд може уз меру заштите од насиља у породици наложити учиниоцу насиља да учини радњу којом се отклањају или умањују последице насиља или спречава даљи настанак штете;

Суд може уз меру заштите од насиља у породици да наложи учиниоцу насиља у породици и укључивање у акредитоване програме и третмане за рад са учиниоцима насиља у породици и програме лечења од болести зависности.

Суд прибавља налаз и мишљење органа старатељства или вештака о сврсисходности ових програма за учиниоца породичног насиља и породичне односе, а који налаз и мишљење садржи и предлог програма.

Коментар на измене предложене нацртом у члану 287 став 3

(1) СУД ЈЕ ДУЖАН ДА У ПРЕСУДИ КОЈОМ ЈЕ ИЗДАО НАЛОГ ЗА ИСЕЉЕЊЕ ИЗ ПОРОДИЧНОГ СТАНА ИЛИ КУЋЕ РОДИТЕЉА У КОЈИ ВРШИ РОДИТЕЉСКО ПРАВО ИСТОВРЕМЕНО ОДЛУЧИ И О ОДРЖАВАЊУ ЛИЧНИХ ОДНОСА ДЕТЕТА И ТОГ РОДИТЕЉА *уколико мера није изречена ради заштите детета.*

Ова одредба се мора прецизирати на начин предложен у италијанском формату слова и променити падеж у речи родитељ јер се мења смисао норме.

Коментар на измене предложене нацртом у члану 288А

СУД ДОСТАВЉА ОДЛУКУ О ИЗРИЦАЊУ МЕРЕ ЗА ЗАШТИТУ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ: СТРАНКАМА У ПОСТУПКУ, ЖРТВИ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ, НАДЛЕЖНОМ ОСНОВНОМ ЈАВНОМ ТУЖИЛАШТВУ КОЈЕ КООРДИНИРА ГРУПОМ ЗА КООРДИНАЦИЈУ И САРАДЊУ У СПРЕЧАВАЊУ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ПО МЕСТУ ПРЕВИЛАШТА ЖРТВЕ, ~~ОРГАНУ СТАРАТЕЉСТВА И ПОЛИЦИЈИ.~~

СУД КОЈИ ЈЕ ДОНЕО ОДЛУКУ О ИЗРИЦАЊУ МЕРЕ ЗА ЗАШТИТУ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ДУЖАН ЈЕ ДА ПРАТИ ЊЕНО ИЗВРШЕЊЕ ПРЕКО ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА НАВЕДЕНОГ У СТАВУ 1. ОВОГ ЧЛАНА, КОЈИ О РЕАЛИЗАЦИЈИ МЕРЕ ОБАВЕШТАВА СУД НАЈМАЊЕ НА СВАКА ДВА МЕСЕЦА.

Коментар

Може се предвидети обавеза достављања групи за координацију. Обавеза достављања органу старатељства је предмет другог члана закона. Нема потребе за достављањем полицији, нарочито јер није полицији дата у надлежност обавеза праћења и извештавања.

У члану 289. који се бави евиденцијом изречених мера у нацрту се појављују нове одредбе које се тичу сврхе вођења евиденције. Сврха вођења евиденције очигледно није праћење извршења већ статистичка обрада.

Најпре се наводи да је сврха јединствено евидентирање како лица која су трпела насиље тако и лица која су насиље починила иако **евиденција није обједињена** већ је води сваки центар за социјални рад за подручје свог рада, односно не постоји јединствена евиденција.

СВРХА ВОЂЕЊА ЕВИДЕНЦИЈЕ И ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ИЗ СТАВА 2. ОВОГ ЧЛАНА ЈЕ:
1. НА ОСНОВУ ПРЕСУДЕ О ИЗРИЦАЊУ МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ ПОТПУНО И ЈЕДИНСТВЕНО ЕВИДЕНТИРАЊЕ ПОДАТАКА О ЛИЦИМА ПРЕМА КОЈИМА ЈЕ ИЗВРШЕНО НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ И ЛИЦИМА ПРОТИВ КОЈИХ ЈЕ ОДРЕЂЕНА МЕРА ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ; 2. ПРЕДЛАГАЊЕ И ПРЕДУЗИМАЊЕ ПОТРЕБНИХ МЕРА У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ; 3. ОБАВЉАЊЕ СТАТИСТИЧКИХ ИСТРАЖИВАЊА, АНАЛИЗА ПОДАТАКА И ИЗРАДА ИЗВЕШТАЈА ПОТРЕБНИХ ЗА ОБАВЉАЊЕ ПОСЛОВА ИЗ НАДЛЕЖНОСТИ ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА И МИНИСТАРСТВА НАДЛЕЖНОГ ЗА ПОРОДИЧНУ.

ПОДАЦИ КОЈИ СЕ ОБРАЂУЈУ МОРАЈУ БИТИ ПРИМЕРЕНИ, БИТНИ И ОГРАНИЧЕНИ НА ОНО ШТО ЈЕ НЕОПХОДНО У ОДНОСУ НА СВРХУ ОБРАДЕ.

Јасно је да министарство овом нормом покушава да усклади евиденције које су предвиђене Породичним законом са законима којима се уређује заштита података о личности, али овај члан закона је сасвим очигледно недовољно промишљен нејасно је коју врсту обавезе ствара на страни обрађивача података и права на страни лица који обрађује податке. Ово је нејасно, најпре из разлога што не постоји јединствена евиденција, а потом што орган старатељства свакако не обрађује предметне податке само у наведене сврхе.

Ова измена нема места у закону док се не разјасни циљ норме и она буде стипулисана у складу са циљем.

6. Забрана телесног кажњавања

Референтна препорука:

17(37) У светлу Општег коментара бр. 8 (2006) у вези са телесним кажњавањем, Комитет апелује на државу уговорницу да изричито законом забрани телесно кажњавање

Коментар

Ова препорука је уведена у члан 70-а нацрта закона, изазвала је бројне контроверзе у јавности и погрешна тумачења.

Сматрамо да је један од добрих предлога који су садржани у нацрту да се изричито законом забрани телесно кажњавање.

7. Усвојење

Референтна препорука

20(42) А) осигура да се деца са сметњама у развоју и ромска деца не дискриминишу у процесу усвајања и да успостави програме за смањење заблуда у вези са усвајањем деце са тешким инвалидитетом и ромске деце;

Коментар

Деца са инвалидитетом и ромска деца су чешће усвојена у иностранству. С тим у вези, поступак усвојења је нарочито битан с аспекта међудржавног усвојења, па су у наставку дати коментари о проблематичним одредбама и у закону, а посебно у нацрту закона који иде ка олакшању услова за међудржавно усвојење.

Поступак усвојења **се мора** учинити транспарентнијим. У овом моменту овај поступак је потпуно нејасан и нетранспарентан, а нацрт не садржи одредбе које би то промениле. У јавности је последњих година било пуно гласина о корумпираности система за усвајање деце, који омогућава да деца веома лако буду усвојена у иностранству, што указује на нужност јаснијег и транспарентнијег уређења овог поступка.

Закон не уређује поступак у којем се деца усвајају даље од тога да тај поступак води орган старатељства и како се долази до опште подобности усвојитеља и усвојеника. Након те тачке поступак је потпуно нетранспарентан и неподобан за озбиљну контролу одлука које орган старатељства доноси. Тако, закон у члану 317. став 1 предвиђа: *Орган старатељства који је утврдио општу подобност усвојеника бира будуће усвојитеље на основу евиденције из Јединственог личног регистра усвојења и о томе доноси посебан закључак.* Закон не говори ништа о начину и критеријуму избора, не говори ништа о начину и критеријуму по којем се усвојитељима предочавају подаци о детету, а што може бити од значаја за одлуку усвојитеља о томе да ли желе да усвоје дете. Пре увођења нових правила нужно је осмислити реформу овог поступка и онда уредити поступак на нивоу закона односно подзаконског акта.

Нацрт предвиђа да се дете упућује на прилагођавање (само када није у питању међудржавно усвојење) и на ту одлуку има право жалбе старатељ усвојеника који је (по правилу) запослени у органу који поступак спроводи и коју изјављује жалбу свом послодавцу, односно, гледано са процесног аспекта детета, самом себи. Запослено лице у органу је за кориснике услуга ОРГАН.

Закон чак не предвиђа двостепеност решења односно не предвиђа могућност подношења жалбе на решење о усвојењу.

Код тако једностраног и недовољно уређеног поступка нарочито добија на значају норма садржана у чл. 103. закона (и нацрта) која се односи на услове за заснивање међудржавног усвојења:

(2) СМАТРАЋЕ СЕ ДА СЕ УСВОЈИТЕЉИ НЕ МОГУ НАЋИ МЕЂУ ДРЖАВЉАНИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СА ПРЕБИВАЛИШТЕМ, ОДНОСНО БОРАВИШТЕМ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ АКО ЈЕ ПРОШЛО ВИШЕ ОД ГОДИНУ ДАНА ОД ДАНА УНОШЕЊА ПОДАТАКА О БУДУЋЕМ УСВОЈЕНИКУ У ЈЕДИНСТВЕНИ ЛИЧНИ РЕГИСТАР УСВОЈЕЊА.

(3) ИЗУЗЕТНО, МИНИСТАР НАДЛЕЖАН ЗА ПОРОДИЧНУ ЗАШТИТУ МОЖЕ ДОЗВОЛИТИ УСВОЈЕЊЕ ЛИЦУ ИЗ СТАВА 1. ОВОГ ЧЛАНА И ПРЕ ИСТЕКА РОКА ИЗ СТАВА 2. ОВОГ ЧЛАНА АКО ЈЕ ТО У НАЈБОЉЕМ ИНТЕРЕСУ ДЕТЕТА.

Став трећи је недопустив, код гласина о трговини децом у поступку међудржавног усвојења.

Став други није довољно одређен. Не постоји обавеза органа старатељства да током тих година дана предузима било какве активне корака у налажењу усвојитеља међу домаћим држављанима. Не постоји прописан поступак избора, не постоји обавеза координисања активности између органа старатељства надлежних за децу и потенцијалне усвојитеље, па је овако дефинисана одредба погодна за злоупотребе. Не постоји прописано на који начин се обављају разговори са потенцијалним усвојитељима и на који начин се те активности документују и због тога предлог да се овај рок скрати продубљује непоузданост целокупног процеса. С тога се рок од годину дана се сме скраћивати, а поступак избора усвојеника се **МОРА УРЕДИТИ** на сасвим нов начин који би обезбедио транспарентност и проверивост поступака и одлука поступајућег органа.